

Napadna operacija 1. vojne oblasti Jugoslavenske narodne armije u jesen 1991. godine

Tomislav Kovačić

Apsolutna vlast i oružje za masovno uništenje kao strategija očuvanja vladavine dinastije Kim

Robert Bošnjak

Which education model for the Armed Forces and National Security to choose - Can Croatia learn from Portugal?

Nikola Novak and Tiago David Henriques Silva

UDK 32
UDK 355/359

ISSN 2459-8917 (Online)
ISSN 2459-8771 (Print)

Strategos

Znanstveni časopis Hrvatskog vojnog učilišta
“Dr. Franjo Tuđman”

Scientific Journal of the Croatian Defence Academy
“Dr. Franjo Tuđman”

Volume II, Number 2, 1-79
December 2018

Hrvatsko vojno učilište “Dr. Franjo Tuđman”
Ilica 256b, HR-10000
Zagreb, Croatia

Published twice a year
200 pcs

IMPRESSUM

Publisher

Croatian Defence Academy (CDA) "Dr. Franjo Tuđman", Zagreb, Croatia
For the Publisher: MG Mate Pađen

EDITORIAL BOARD:

Editor-in-Chief

COL (A) Dražen Smiljanić, M. Sc., NATO Allied Command Transformation,
Norfolk, VA, USA

Assistant Editors

LTC (A) Marko Zečević, Ph.D., Center for Defence and Strategic Studies
(CfDSS) "Janko Bobetko"

Managing Editor

MAJ (A) Marina Jurčić, M. Sc., CDA "Dr. Franjo Tuđman"

Art Director

Ms. Andreja Sečen, M. Sc., CDA "Dr. Franjo Tuđman",
Department for multimedia

INTERNATIONAL ADVISORY BOARD:

Stan Anton, Ph.D. - NDU of Romania
"Carol I", Center for Defence and
Strategic studies, Bucharest, Romania

Robert Barić, Ph.D. - CDA "Dr. Franjo
Tuđman", Center for Defence and
Strategic Studies (CfDSS) "Janko
Bobetko"

Željko Dobrović, Ph.D. - Associate
Professor, The University of Applied
Sciences, Velika Gorica, Croatia.

prof. Vlatko Cvrtila, Ph.D. -
University of Applied Sciences VERN,
Zagreb, Croatia

Olivier Kempf, Ph.D. - Associate
Research Fellow at IRIS, Paris, France

Sandro Knezović, Ph.D. - Senior
Research Associate at IRMO,
Zagreb, Croatia

Dario Malnar, Ph.D. - Research
Associate on National Security,
Zagreb, Croatia

Igor Matutinović, Ph.D. - GfK - Centre
for market research, Zagreb, Faculty of
Electrical Engineering and Computing,
University of Zagreb and the Zagreb
School of Economics and
Management, Zagreb, Croatia

COL (N) Jugoslav Jozić, Ph.D. -
Croatian Defence Attaché, Embassy of
Croatia in Poland.

Matthew Rhodes, Ph.D. - George C.
Marshall European Center for Security
Studies, Germany

Prof. Davorin Rudolf, Ph.D. - member
of the Croatian Academy of Sciences
and Arts, Zagreb, Croatia

prof. Rudolf Urban, Ph.D. - vice-
rector for Marketing and External
Relations, University of Defence,
Brno, Czech Republic

Proofreading and language editing

For articles in Croatian: **Edita Pantelić, prof., Gabrijela Capjak, prof., Danijela Šašo, prof.**
(CDA "Dr. Franjo Tuđman")

For articles in English: Proof-Reading-Service.com (Cambridge, UK),
Dalibor Vrgoč, prof. (CDA "Dr. Franjo Tuđman")

Printing

Croatian Defence Academy "Dr. Franjo Tuđman"

EDITORIAL OFFICE:

Croatian Defence Academy (CDA) "Dr. Franjo Tuđman"

Center for Defence and Strategic Studies "Janko Bobetko"

Ilica 256b, HR-10000

Zagreb, Croatia

Phone: +385 1 37 84 161

E-mail: editor.strategos@morh.hr

<http://strategos.morh.hr>

About Strategos

Strategos publishes original scientific papers, scientific reviews, professional papers and preliminary reports, which are subject to at least two double-blind peer reviews and professional proofreading service. Each issue may also include book reviews, perspectives, opinion articles, commentaries and replies, symposium pieces, interviews, and annotated bibliographies.

Strategos is dedicated to a wide interdisciplinary area of military-, defence-, security- and intelligence- related sciences and arts. It is published in printed and electronic format.

Disclaimer

The views and opinions expressed in Strategos are solely those of authors and do not necessarily represent the views of the Ministry of Defence of Republic of Croatia, Armed forces of Republic of Croatia, or any other entity of the Croatian government.

Strategos

Znanstveni časopis Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman"
Scientific journal of the Croatian Defence Academy "Dr. Franjo Tuđman"

Volume 2, Number 2, Zagreb, Croatia, 2018

Tomislav Kovačić

**Napadna operacija 1. vojne oblasti Jugoslavenske narodne armije
u jesen 1991. godine ..... 7 - 25**
Izvorni znanstveni rad

Robert Bošnjak

**Apsolutna vlast i oružje za masovno uništenje
kao strategija očuvanja vladavine dinastije Kim ..... 27 - 44**
Pregledni znanstveni rad

Nikola Novak and Tiago David Henriques Silva

**Which education model for the Armed Forces and National
Security to choose – Can Croatia learn from Portugal? ..... 45 - 66**
Professional Paper

Mladen Pahernik

Marko Zečević: Uvod u vojnu geologiju ..... 67 - 68
Prikaz skripte

Valentina Ključarić

**Deseti svjetski kongres o kemijskoj, biološkoj, radiološkoj i
nuklearnoj znanosti i nadzoru posljedica ..... 69 - 73**
Sažetak sa skupa

Andrija Kozina i Marko Zečević

**12. NATO godišnja konferencija o operacijskim
istraživanjima i 42. NATO STO sastanak Panela za analize i
studije obrambenih sustava ..... 75 - 79**
Sažetak sa skupa

Napadna operacija 1. vojne oblasti Jugoslavenske narodne armije u jesen 1991. godine

---

Tomislav Kovačić

Sažetak

Prva vojna oblast Jugoslavenske narodne armije bila je nositelj glavnog napora u agresiji na Hrvatsku u Domovinskom ratu 1991. godine. Rad istražuje kontekst nastanka vojnih oblasti u Jugoslaviji u predvečerje Domovinskog rata, opća doktrinarna određenja i koncepte koji su pratili transformaciju armije prema planu Jedinstvo te njihove posljedice za stratešku i operativnu izvedbu napadne operacije u istočnoj Slavoniji. Prikazan je i tijek propasti izvorne zamisli o prodoru oklopno-mehaniziranih snaga prema Zagrebu i Varaždinu i okretanje JNA-a prema tzv. reduciranom planu koji je uključivao konsolidaciju uspjeha i postizanje što veće homogenosti zauzetog prostora prije već sigurnog upućivanja mirovnih snaga UN-a. U tom kontekstu treba tražiti i razloge za arhaičan, gotovo srednjovjekovni način opsade Vukovara.

Keywords

Domovinski rat, Republika Hrvatska, Jugoslavenska narodna armija, Prva vojna oblast JNA-a, istočna Slavonija, napadna operacija

---

1 Rad je primljen u uredništvo 2. rujna 2018. i prihvaćen za objavu 30. listopada 2018.

Abstract

Offensive operation of the 1st Military District of the Yugoslav People's Army in autumn 1991

The First military district of the Yugoslav People's Army was the bearer of the main effort in aggression against Croatia in 1991, during the Homeland War. The paper explores the context of the emergence of military districts in Yugoslavia on the eve of the Homeland War, the general doctrinal determinations and concepts that followed the transformation of the army into the Jedinstvo plan as well as the consequences for the strategic and operational execution of the offensive operation in eastern Slavonia. The paper reviews the course of the downfall of the original idea of penetrating armoured mechanized forces towards Zagreb and Varaždin and the turning of the JNA towards the so-called "the reduced plan" that included the consolidation of success, and achieving as much homogeneity of the occupied territory as before the already certain deployment of UN peacekeeping forces. The reasons for the archaic, almost medieval way of the siege of Vukovar should be sought in that context.

Keywords

Homeland war, Croatia, Yugoslav People's Army, 1st Military District, Eastern Slavonia, Offensive operation

Uvod

U kampanji Jugoslavenske narodne armije (JNA) u Republici Hrvatskoj u drugoj polovici 1991. godine, 1. vojna oblast kopnene vojske bila je nositelj glavnog napora. Stvorena potkraj 1988. godine, transformacijom JNA-a prema planu pod nazivom *Jedinstvo*, 1. vojna oblast sa zapovjedništvom u Beogradu, kao najveća grupacija kopnene vojske JNA-a, teritorijalno je pokrivala prostor istočne Hrvatske, najveći dio Bosne i Hercegovine i Srbije.

Ovaj rad opisuje napadnu operaciju 1. vojne oblasti u vremenu od rujna do prosinca 1991. godine, kada je napad na Republiku Hrvatsku eskalirao od sukoba niskog intenziteta u otvoreni rat. Operacija 1. vojne oblasti s njezinim glavnim naporom u istočnoj Slavoniji i pomoćnim u zapadnoj Slavoniji,

najopsežnija je i najkrvavija operacija Domovinskog rata s velikim žrtvama i s jedne i s druge strane.

U prvom dijelu rada u bitnome je opisan povijesni kontekst transformacije JNA-a, stvaranja vojnih oblasti, njihovo mjesto i uloga u razinama operacija i razinama zapovijedanja te međuodnos JNA-a i Teritorijalne obrane (TO). U drugom dijelu opisan je strateški kontekst tijeka događaja, opća zamisao napada na Republiku Hrvatsku te mjesto i uloga 1. vojne oblasti. U trećem dijelu opisan je operativni kontekst, odnosno grupiranje snaga u Slavoniji, zamisao operacija te sam tijek napadne operacije s raščlambom.

Rad je usmjeren na napadnu operaciju 1. vojne oblasti JNA-a, čiji sastav i namjenska organizacija za operaciju i danas imaju nekoliko značajnih nepoznanica koje treba demistificirati, ali i osloboditi nepotrebne mitomanije i žurnalističke dramtizacije. Stoga su namjerno isključene detaljnije rasprave o strukturi, sastavu i organizaciji Hrvatske vojske kao cjeline, koja je manje ili više u hrvatskom vojnom okruženju jasna. Isto se ne može reći za današnju, povijesno gledanu sliku sastava, strukture, grupiranja i stvarne snage 1. vojne oblasti u Slavoniji.

Plan *Jedinstvo* i 1. vojna oblast JNA-a

Oružane snage bivše Jugoslavije sastojale su se od JNA-a i Teritorijalne obrane. JNA je bila savezna vojska, organizirana, opremana i obučavana za vođenje borbenih operacija protiv vanjskog agresora kao i zaštitu stečevina socijalističke revolucije. Teritorijalna obrana, prema tadašnjoj vojnoj doktrini, bila je namijenjena za općenarodni otpor agresiji, a kao praktično utjelovljenje marksističke koncepcije naoružanog naroda imala je dominantno prostornu strukturu i bila je organizirana u gospodarskim i drugim organizacijama, općinama, gradovima i republikama.

U vremenu nakon smrti Josipa Broza Tita 1980. godine, a zatim i izbijanjem nemira na Kosovu, organizacija zapovijedanja i nadzora nad TO-om, koji je kolokvijalno nazivan *republičkim*, bila je trn u oku Saveznom sekretarijatu

za narodnu obranu (SSNO).² Uz nesporne probleme unikatnog, kolektivnog zapovijedanja oružanim snagama SFRJ-a³, vrh JNA-a ide korak dalje, dovodeći u pitanje i ustavnu društveno-političku strukturu te vidi „podijeljenost zemlje po republikama i pokrajinama i opće neshvaćanje problema rata koje (bi) vodili u federalnim i republičko-pokrajinskim rukovodstvima” kao prave razloge zašto se ne bi mogli iskoristiti svi „materijalni i ljudski potencijali u obrani zemlje” (SSNO, 1990: str. 374).

Za vojnu strukturu SSNO-a problemi organizacije i zapovjednih odnosa bili su usuglašeni i jasno definirani. No, taj stav nisu dijelila društveno-politička tijela, posebno ona republička, čiji je utjecaj porastao nakon smrti Josipa Broza. Vodstvo JNA-a kreće u političko i stručno lobiranje kojima je cilj dokazati, uz ostalo, složenost republičkog sustava zapovijedanja nad TO-om, ali i mnoge druge probleme uočene kroz iskustva koja su „stekli u vezi s *maspokretom* sedamdesetih godina ili separatističkim i kontrarevolucionarnim snagama na Kosovu, osamdesetih” (SSNO, 1990: str.382). Stoga armijsko vodstvo predlaže promjene sustava koje bi navodno smanjile broj veza u zapovijedanju i stavljanje štabova TO-a pod zapovjedništvo JNA-a.

Dana 25. prosinca 1988. godine, po planu reorganizacije *Jedinstvo*, zapovjedništva vojnih oblasti JNA-a i formalno nasljeđuju zapovjedništva armija, koje prestaju postojati (Marijan, 2003). Početak je to kraja procesa transformacije JNA-a, ali i osjetno ograničavanje utjecaja republika nad TO-om. „Suština reorganizacije bila je uklanjanje republike iz nadzora nad Teritorijalnom obranom i stavljanje iste pod zapovijedanje JNA” (Marijan, 2012: str. 251). Novi je plan teritorijalnu nadležnost od ukupno šest armija transformirao u tri vojne oblasti, čije se zone odgovornosti nisu preklapale s republičkim granicama.

---

2 Savezni sekretarijat za narodnu obranu u Jugoslaviji bio je pandan današnjem ministarstvu obrane, na čijem je čelu bila vojna osoba i odakle se odvijao društveno-politički nadzor nad OS SFRJ-a.

3 Nakon smrti Josipa Broza, „vrhovni zapovjednik” je kolektivno tijelo - Predsjedništvo SFRJ-a, iako je zapovijedanje samo po sebi ovlast pojedinca. O tome admiral Branko Mamula piše: „Teško da bi itko razuman mogao shvatiti da je ‘kolektivni vrhovni komandant’ od tridesetak osoba išta drugo do kreatura s kojom su se poslije Titovog odlaska, srele JNA i oružane snage” (Marijan, 2003: str. 672).

U razdoblju koje je slijedilo brojna zapovjedništva i postrojbe prevedene su iz tzv. „B” klasifikacije spremnosti u višu – „A” klasifikaciju spremnosti.⁴

Planom *Jedinstvo* istočni dio Hrvatske ulazi u sastav 1. vojne oblasti sa zapovjedništvom u Beogradu. Središnju i sjeverozapadnu Hrvatsku pokriva 5. vojna oblast sa zapovjedništvom u Zagrebu. Ostatak Hrvatske, njezino priobalje, Dalmacija i Istra spadaju u zonu odgovornosti Vojnopomorske oblasti sa zapovjedništvom u Splitu. Od teritorijalne zone odgovornosti, u kontekstu kasnijih odvijanja operacija JNA-a u Domovinskom ratu, manje je istraženo, ali je mnogo važnije razumjeti mjesto i ulogu vojne oblasti u lancu zapovijedanja u novoformiranim međuosobnim, razinama zapovijedanja i razinama operacija.

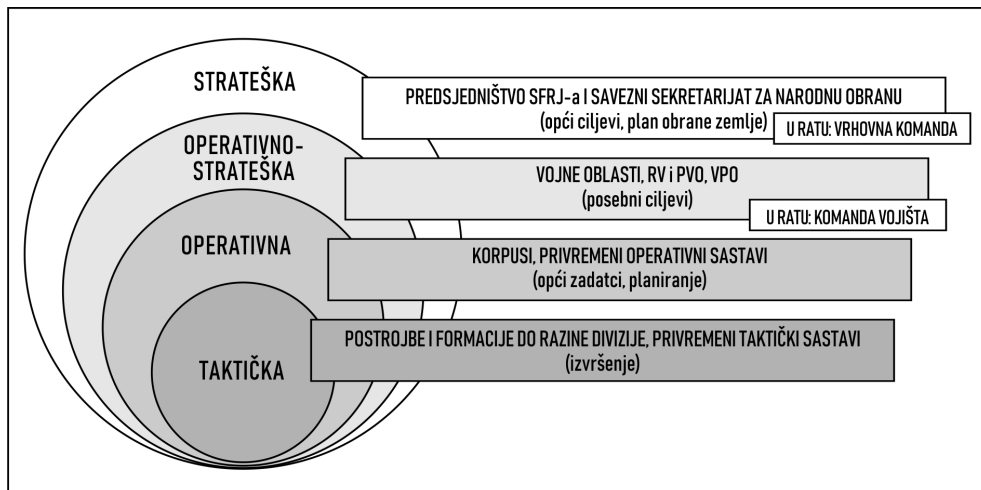
Naime, teritorijalna podjela vojnih oblasti koja je uvedena planom *Jedinstvo*, nije uvjetovala izvođenje operacija vezanih uz teritorijalno područje odgovornosti vojne oblasti ili korpusa. Postrojbe i formacije JNA-a, a posebno one iz 1. vojne oblasti, poslije su uvedene u borbu gotovo stihijski, bez jasno zadanih ciljeva, zadaća i područja operacija s mnogo preklapanja i operativne konfuzije. Zato vojnu oblast i korpus JNA-a treba promatrati u kontekstu operacija (operativnom kontekstu) koje su izvodile, a ne kroz fiksnu teritorijalnu podjelu (administrativni, tj. upravni kontekst), bez obzira na ishodište teritorijalne podjele iz armijskih studija mogućih napada na Jugoslaviju od strane velikih blokova i težnje JNA-a za približavanjem mirnodopskih lokacija razmještaja ratnima.

Admiral Davor Domazet-Lošo, bivši načelnik Glavnog stožera OSRH-a, novu vojno-teritorijalnu podjelu, pa i preustroj armija u vojne oblasti, uzima kao izravan dokaz preoblikovanja granica u model koji je prilagođen zamislima budućeg teritorija „velike Srbije” (Domazet-Lošo, 2002: str.46-60). Prostor bivšeg SFRJ-a, čije zapadne granice slijede crtu Virovitica – Karlovac – Karlobag, definirao je logički nategnutim pseudomatematickim izrazom: $1. VO + 3. VO + 1/3 5. VO + 2/3 VPO = „velika Srbija”$ (Domazet-Lošo, 2002:

---

⁴ Radi se o stupnjevima spremnosti koji obuhvaćaju različitu popunu ljudstvom i materijalnim sredstvima u miru i ratu. Sličan koncept borbene spremnosti pričuve poslije je koristila i Hrvatska vojska.

str.60)⁵, iako se primjenom slične logike bilo koja vojnoteritorijalna podjela može uklopiti u dokazivanje takve teze.

Slika 1. Razine zapovijedanja nad OS SFRJ-a od 1988. godine

Za preoblikovanje JNA-a u svesrpsku silu bitno je veću ulogu imala inicijativa za jačanje ovlasti centralizirane države, odnosno smanjivanje ovlasti republika nad Teritorijalnom obranom⁶ nego sama vojnoteritorijalna podjela. Drugi važan čimbenik, ne toliko u političko-ideološkom smislu koliko u doktrinarnom, dijelom je osuvremenjena četvorna podjela razina zapovijedanja pri čemu se, sada već klasične, vojna taktička i operativna razina nadograđuju dvostrukom strateškom: političkom i vojnom. Prirodan je to proces koji nije svojstven samo JNA-u, a temeljen na tadašnjem *Zeitgeistu*,

⁵ Ovim „izrazom“ Domazet-Lošo definira zbroj prostora vojnih oblasti (VO) i vojno-pomorske oblasti (VPO), a „otimanje dvije trećine Jadrana“ smatra strateškom stožernom točkom (Domazet-Lošo, 2002: str.60), što je i teorijski, a tijekom Domovinskog rata i izvedbeno – u suprotnosti s Clausewitzevom idejom gravitacijskog središta (težišta; izv. *Schwerpunkt*).

⁶ Reorganizacija JNA-a, u okviru plana *Jedinstvo*, uključivala je i podčinjavanje republičkih i pokrajinskih stožera Teritorijalne obrane (TO) zapovjedništvima vojišta. Tadašnje republike time su u značajnoj mjeri izgubile nadzor nad TO-om (vidjeti: Žunec, 1998:str. 65-66).

koji u doktrinarnom smislu zahtijeva izvođenje niza glavnih operacija⁷ koje je JNA terminološki nazivao *bitkom*⁸, a koje tadašnja strateška razina u SFRJ-u ne bi mogla pratiti. Stoga je gotovo prirodno rješenje bilo uvođenje još jedne razine zapovijedanja (Slika 1) za vođenje strateške razine operacija po bojištima koja su se lako uočavala u geostrateškom smislu (SSNO, 1990: str.375), a ta je uloga dodijeljena vojnim oblastima.⁹ Usprkos jasnije podijeljenim ovlastima po razinama, to se poslije nije odrazilo na terenu, a i dalje su zaostali utjecaji sovjetske doktrine, koji operaciju ili kampanju vežu uz veličinu snaga, a ne uz ciljeve koje je potrebno postići.¹⁰

Prva vojna oblast tako je postala grupacija čije je zapovjedništvo trebalo u ratu stvoriti zapovjedništvo bojišta i voditi operacije na operativno-strateškoj razini prema JNA terminologiji, a vojnostrateškoj ako je uspoređujemo sa suvremenom NATO terminologijom.¹¹ Pokušajem osuvremenjivanja vojne doktrine JNA-a, prostori vojnih oblasti sagledavani su kao mogući sektori *bitke u prostoru*, čiji su korpusi sa svojim podređenim postrojbama stvarali *stratešku mrežu*, odnosno sustav razmještaja kojim se osigurava da mirnodopske lokacije približno odgovaraju ratnima (SSNO, 1990: str. 379).

7 Pojam „glavna operacija“ (NATO: *major operation*) ovdje slijedi službenu terminologiju OSRH-a. U JNA terminologiji to bi bila jednostavno – *operacija*, tj. „oblik borbenih djelovanja“ (gradacija: borba – boj – operacija). Kada se radi o „bitci u prostoru“, u tom smislu JNA izraz *bitka* bliži je današnjem NATO i OSRH pojmu *kampanja* (NATO: *campaign*).

8 JNA zamisao „bitke u prostoru“ u današnjim shvaćanjima odnosi se na vojnu kampanju u prostoru. Prema JNA terminologiji *bitka* nije „glavna operacija“ nego „niz glavnih operacija“ – dakle *kampanja*. Turbulentno vrijeme s kraja 80-ih i početka 90-ih godina prošlog stoljeća donijelo je mnogo noviteta i svojevrstne zbrke u terminološkim određenjima doktrine u JNA-u. Tako je čest slučaj da se, iako su već stvorene vojne oblasti, časnici JNA-a referiraju na „armije“ ili da se miješaju korpusna i divizijska organizacija (vjerojatno zbog gotovo korpusne snage njezine 1. proleterske gardijske mehanizirane divizije).

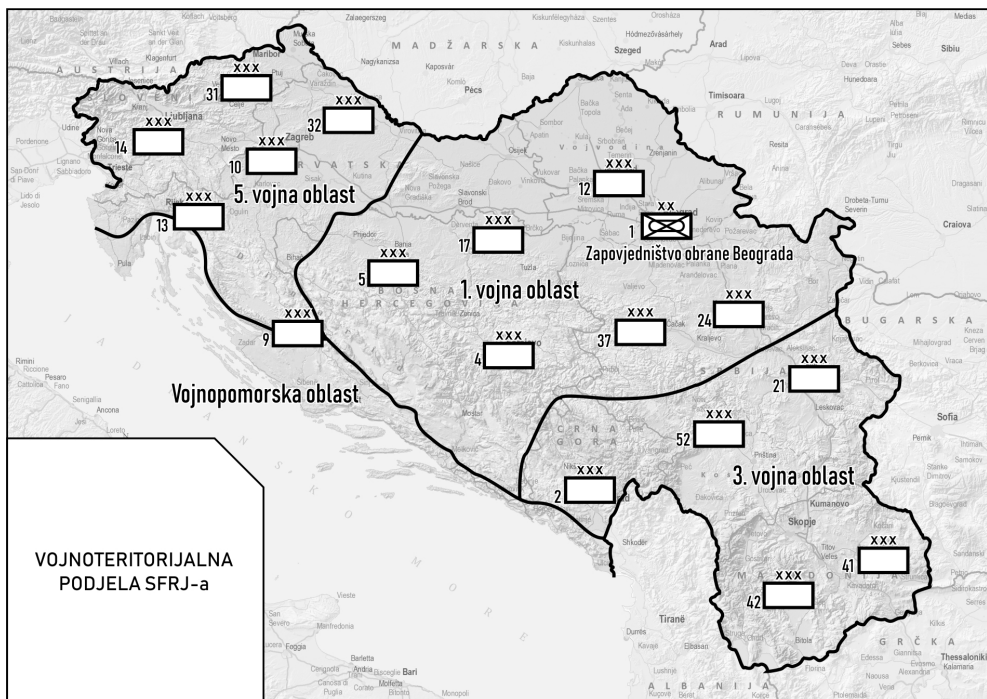
9 U današnjim pojmovima primjerice doktrina OS Sjedinjenih Američkih Država identificira pet razina, a jedna od njih je „bojišna strategija“ (engl. *theater strategy*), što bi bilo najbliže doktrinarnoj domeni poslova vojne oblasti JNA-a.

10 Prema zapadnoj doktrini, koja je operativnu razinu rata počela zasebno identificirati tek 80-ih godina prošlog stoljeća, glavna operacija (engl. *major operation*) i kampanja vezane su uz ciljeve, a ne veličinu snaga. Tako tim specijalnih snaga, iako taktičke veličine, može izvesti operaciju ako se postiže strateški cilj.

11 NATO podjela razina operacija, kao i podjela u većini zemalja članica NATO-a također je četvorna: 1. (nacionalna) strateška, tj. politička, 2. vojna strateška, 3. operativna i 4. taktička.

U toj strateškoj mreži, Knin postaje jedini gradić koji dobiva korpusno zapovjedno mjesto, što je do tada bila privilegija isključivo za velike gradove (Slika 2). Strateška mreža korpusa JNA-a i njegove 1. proleterske gardijske mehanizirane divizije (1. pgmd) tvorila je tako umrežen sustav koji se trebao elastično prilagoditi agresiji bilo s istoka ili sa zapada i rasporedom prisiliti agresora na razvoj i raspršivanje snaga već po ulasku u prostore bojišta. Time bi se izbjegla odlučujuća bitka s grupiranim snagama agresora. Tako raspršen agresor vjerojatno bi bio izvrnut iscrpljivanju sličnome onome u Vijetnamskom ratu, u kojem je američka vojska dobila većinu bitaka na taktičkoj razini, a ipak izgubila rat tamo gdje se on jedino gubi ili dobiva – na strateškoj razini.

Slika 2. Strateška mreža korpusa JNA-a s 1. proleterskom gardijskom mehaniziranom divizijom

Vojnoteritorijalna podjela SFRJ-a i težnja JNA-a za približavanjem mirnodopskog i ratnog rasporeda, svoje uporište ima u dominantno istočnoj doktrinarnoj usmjerenosti na prostor, a ne na protivnika kao na zapadu. Dijelom je to posljedica politike nenapadanja, odnosno deklarirane usmjerenosti na obranu, a dijelom nasljeđa Narodnooslobodilačke borbe (NOB) i iskorištavanja pogodnosti prirodnog prostora za obranu. Iz JNA usmjerenosti na prostor, a ne na protivnika, proizlazi i kasnije favoriziranje vatre, odnosno inferiornost manevra u odnosu prema vatri. U Domovinskom ratu JNA je često koristio manevar kao način za postizanje pozicijske prednosti – ali samo kako bi se što bolje iskoristio prostor da bi se isporučila vatra. Operativne zapovijedi uglavnom su posvećene davanju uputa podređenima za to koji prostor zauzeti, držati, kontrolirati ili općenito koristiti, a ne koju protivničku formaciju ili postrojbu poraziti, neutralizirati, uništiti, vezati ili blokirati.

Strateški kontekst

Obrambena kampanja hrvatske vojske i policije 1991. godine, kao dio Domovinskog rata, može se promatrati kroz tri faze i jednu predfazu, koju s obzirom na intenzitet ne možemo nazvati fazom sukoba ili rata u pravom smislu riječi. U predfazi rata „JNA je u svibnju 1990. razoružala Teritorijalnu obranu, u kolovozu iste godine spriječila gušenje pobune u Kninu” (Marijan, 2012: str. 252). Naime, uz potporu Miloševićeva režima u Srbiji srpska manjina u Hrvatskoj započela je 1990. godine otvorenu pobunu protiv novoizabrane hrvatske vlasti, a s ciljem stvaranja Srpske autonomne oblasti Krajine.

Savezni sekretar za narodnu obranu general Veljko Kadijević 25. veljače 1991. izložio je prijedlog plana JNA-a za rušenje vlasti u Hrvatskoj i Sloveniji po kojem „osnovna zamisao sastoji se u tome da se čvrsto osloni na snage koje su za Jugoslaviju u svim dijelovima zemlje i da se kombiniranim političkim i vojnim mjerama sruši vlast prvo u Hrvatskoj, a potom u Sloveniji. ... U Hrvatskoj institucionalno i politički jačati Srpsku krajinu, podržavati njeno odcjepljenje od Hrvatske (ne javno nego faktički)” (Marijan, 2012: str. 256).

U prvoj fazi, koja je posljedica planova JNA-a za rušenje vlasti u Hrvatskoj i koja je trajala od ožujka do rujna 1991. godine, šaljući sliku o sprječavanju međunacionalnih sukoba, sprječavanju građanskog rata ili stvaranju tzv. tampon-zona, JNA je u stvarnosti „podržavala pobunjene Srbe u širenju pobune” (Marijan, 2012). Gledano u cjelini, „protivno srpskim i mnogim zapadnim tvrdnjama, službeni Zagreb je bio čudno pasivan i nije učinio skoro ništa kako bi zaustavio narastajuću srpsku pobunu u Krajini” (Vego, 1993: str.493). Ova tvrdnja uglavnom navodi na postojanje bojazni hrvatskog vrhovništva, prije svega predsjednika Tuđmana, od otvorenog sukoba s JNA-om, koji postaje sve više i više srpski, a manje jugoslavenski.

Neorganizirana faza hrvatske obrane, temeljene na ograničenom broju policijskih i dobrovoljačkih postrojba, trajala je do rujna 1991. To je bilo vrijeme kada neprijatelj nije bio precizno definiran, kada hrvatsko vodstvo vojnu opciju još nije smatralo primarnom, nego je pokušavalo učiniti sve kako bi se spor riješio mirnim putem. Ova će faza na kraju eskalirati tzv. ratom za vojarnje, u kojem je Hrvatska vojska u nastajanju u nekoliko dana zarobila velik arsenal oružja i drugih materijalnih sredstava koji su joj omogućili vođenje obrane. U ratu za vojarnje Hrvatska je došla u posjed 230 tenkova, 400 topničkih cijevi, desetine tisuća automatskih pušaka, velikih količina streljiva i mnogih borbenih i neborbenih vozila (Žunec, 1998).

Kako je multinacionalno kolektivno Predsjedništvo SFRJ-a izgubilo nadzor nad JNA-om, a rat u Hrvatskoj postaje sve otvoreniji, vodstvo JNA-a zagovara veliku mobilizaciju u Srbiji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini. General Kadijević objašnjava kako su „jake snage JNA bile smještene u Hrvatskoj kako bi formirale dubok prodor u neprijateljsku pozadinu” (Kadijević, 1993). Kadijević (str. 134-135) također objašnjava svoj plan operacije, odnosno glavnu zamisao:

1. poraziti hrvatske snage
2. ostvariti puno sudjelovanje sa srpskim ustanicima iz srpske Krajine
3. omogućiti povlačenje zaostalih dijelova JNA-a iz Slovenije
4. posebnu pozornost posvetiti ulozi srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, koja će biti ključna za budućnost srpskog naroda u cjelini, a raspored snaga JNA-a bit će prilagođen tome.

Kadijevićeva ideja manevra obuhvaćala je sljedeće ciljeve:

1. blokirati Hrvatsku iz zraka i s mora
2. glavni napor napada bit će neposredno povezan za oslobađanje srpskih područja u Hrvatskoj i vojarna JNA-a
3. osigurati i održati granice srpske Krajine.

U tom cilju plan je bio „ispresijecati Hrvatsku na pravcima: Gradiška - Virovitica, Bihać - Karlovac - Zagreb, Knin - Zadar, Mostar - Split. Najjačom grupacijom oklopno-mehaniziranih snaga osloboditi istočnu Slavoniju, a zatim brzo nastaviti djelovanje na zapad, spojiti se sa snagama u zapadnoj Slavoniji i produžiti prema Zagrebu i Varaždinu, odnosno granici Slovenije. Istodobno jakim snagama iz područja Herceg Novi - Trebinje blokirati Dubrovnik s kopna i izbiti u dolinu Neretve te na taj način zajednički djelovati sa snagama koje nastupaju u smjeru Mostar - Split” (Kadijević, 1993: str. 134-136).

Clausewitzovo čudnovato trojstvo vojske, naroda i države, koje interakcijom vodi rat, s gledišta kako ga je vidjelo vodstvo JNA-a, stavljeno je na ozbiljnu kušnju po svim elementima. Kadijević shvaća da „ni jedna vojska, pa ni JNA, ne mogu uspješno voditi i dobiti rat bez jasno definirane države za koju se vojska bori” (Kadijević, 1993: str. 131). Časnički i vojnički kadar JNA-a rastrgan je nejedinstvom i stalnim propitivanjem za koju se državu zapravo bore - Srbiju ili Jugoslaviju. Treći dio trojstva, narod, duboko je podijeljen oko stava o navodno zajedničkoj vojsci. Srpski narod u Hrvatskoj JNA smatra svojom vojskom, dok hrvatski narod sve više JNA doživljava kao neprijatelja. Sve su to elementi koji će poslije izravno ili neizravno dovesti i do kraha teških, ali tromih snaga 1. vojne oblasti u izravnom srazu s hrvatskim, dominantno lakim pješačkim snagama.

U napadnoj operaciji 1. vojne oblasti JNA-a 1991. godine glavne sudjelujuće formacije bile su: 12. (novosadski) korpus, 5. (banjalučki) korpus, 1. proleterska gardijska mehanizirana divizija s ojačanjima, a kasnije i dvije privremene operativne grupacije - operativne grupe (OG): OG Baranja i OG Jug, o čijim će pojedinim ulogama u napadnoj operaciji biti riječi nešto kasnije.

Operativni kontekst

Masovan napad 1. vojne oblasti na hrvatske snage pripreman je još u srpnju 1991. godine. Plan je bio 1. proleterskom gardijskom mehaniziranom brigadom (iz sastava 1. pgmd-a), 51. mehaniziranom brigadom i dijelovima 12. proleterske mehanizirane brigade, „brzim i energičnim pokretima oklopno-mehaniziranih snaga“ izbiti na crtu Virovitica – Pakrac – Kutina. Taj plan nije realiziran zbog sklopljenog sporazuma o primirju na Brijunima i tromjesečnog moratorija na postupak razdruživanja Republike Hrvatske s ostalim republikama i pokrajinama bivše države (Marijan, 2012). Velika napadna operacija 1. vojne oblasti u jesen 1991. godine eskalacijom rata podići će i ambiciju uporabe snaga JNA-a s brigadnih na one divizijskog i korpusnog sastava s oklopnim ojačanjima brigadne veličine.

Dana 19. rujna 1991. godine zapovjednik 1. vojne oblasti, u skladu s prethodno iznesenim zamislima, donosi Direktivu za operaciju u Slavoniji s početkom napada 21. 9. 1991. godine sa sljedećom odlukom:

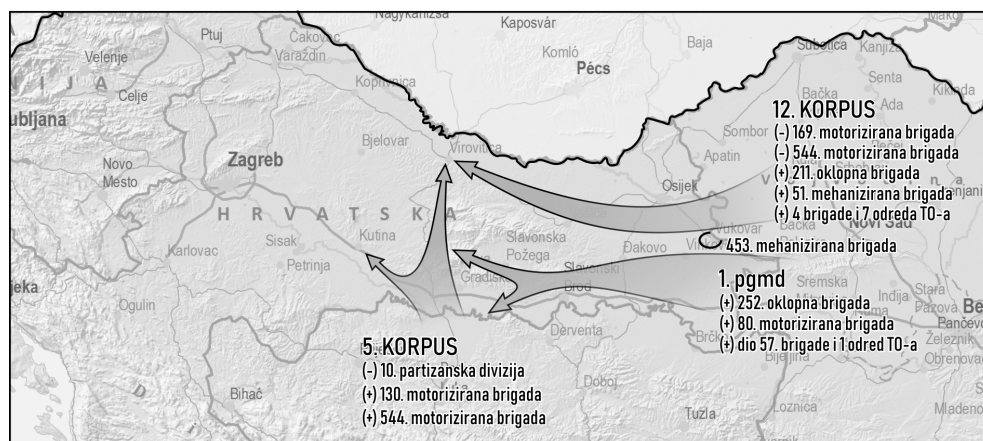
„Završiti sa mobilizacijom, dovesti jedinice i energično preći u napad glavnim snagama u međurečju r. Drava – r. Sava, a pomoćnim (5. K) Okučani – Pakrac – Virovitica, sa zadaćom: uz avio i art. podršku i sadejstvo sa jedinicama TO okružiti i razbiti snage Republike Hrvatske u Slavoniji, deblokirati jedinice i vojne objekte, izbiti na liniju Našice – Sl. Brod i biti u gotovosti za produženje napada ka Koprivnici i Okučanima.“ (ICTY, 2005)¹²

Zamisao operacija 1. vojne oblasti prema Direktivi uključivala je napad 12. novosadskog korpusa sa 211. oklopnom i 51. mehaniziranom brigadom i ojačanjima iz TO-a općim pravcem Osijek – Virovitica i spremnost za produžetak napada prema Bjelovaru. Zadaća 1. proleterske gardijske mehanizirane divizije (1. pgmd) bio je napad na općem pravcu Vinkovci – Đakovo – Slavonska Požega, produžetak napada prema Pakracu i spajanje s 5. korpusom. Na pomoćnom naporu 5. banjalučki korpus izvodi napad na pravcima Okučani – Daruvar – Virovitica i Okučani – Kutina.

---

¹² Tekst odluke citiran je istovjetno izvorniku. Direktivu je za zapovjednika 1. vojne oblasti formalno potpisao njegov načelnik stožera general Andrija Silić.

Sve tri grupacije trebale su ili povratiti zauzete objekte JNA-a ili deblokirati one koji su bili u okruženju hrvatskih snaga. U blokadi Vukovara trebala je ostati 453. mehanizirana brigada iz sastava 12. korpusa, koja je trebala „objediniti djelovanja na prostoru Vukovara i po stvaranju uvjeta izvesti napadnu operaciju s ciljem potpune deblokade Vukovara, Borova i Borova naselja i uništenje ustaških jedinica” (ICTY, 2005). (Slika 3)

Slika 3. Zamisao operacija 1. vojne oblasti prema Direktivi od 19. rujna 1991.

Istočnoslavonska grupacija iz 1. vojne oblasti, tj. 12. novosadski korpus i 1. pgmd s ojačanjima, zamišljeni su kao „glavna manevarska snaga Vrhovne komande za prodor ka Zagrebu i Varaždinu” (Kadijević, 1993: str. 136). Stoga je u sljedećim danima preko Šida na Srijem i Slavoniju uvedena glavovina manevarskih snaga 1. pgmd-a, i to njegove 2. i 3. proleterska gardijska mehanizirana brigada (pgmbr), koje se priključuju 1. pgmbr-u koji je već razmješten u istočnom Srijemu. Istodobno pristizje i diviziji pridodana 252. oklopna brigada iz Kraljeva. Početak napada divizije naknadno je zapovjeden dan prije – 20. rujna 1991. Tako su postrojbe JNA-a doslovce s hodnje uvedene u borbu – bez izviđanja i detaljnog planiranja, s pomiješanim postrojbama i zakrčenom komunikacijom Šid – Vinkovci (Marijan, 2013: str. 128). Dan prije snage JNA-a koje su vezane na Vukovaru, već trpe ozbiljne gubitke

na Trpinjskoj cesti. U Direktivi 1. vojne oblasti za operaciju u Slavoniji, na nekoliko mjesta izrijekom je navedeno zaobilaženje ili nezadržavanje oko većih naseljenih mjesta.

U sudaru s lakim hrvatskim snagama raspoređenima u elastičnu obrambenu mrežu, s izbjegavanjem odlučujuće bitke i prisiljavanjem postrojba JNA-a na taktički razvoj gotovo odmah po ulasku u područje operacija, dakle s uporabom snaga kakvu je paradoksalno zazivala sama JNA doktrina *bitke u prostoru* u obrani od vanjske agresije na SFRJ, dolazi do potpunog kolapsa početnih zamisli o prodoru do Varaždina i Zagreba. Dio 1. pgmd-a se raspada, a cijeli njegov 2. pgmbr iz Valjeva u potpunom je rasulu nakon sudara s hrvatskim snagama i fratricidnog napada 204. lovačko-avijacijskog puka i 252. lovačko-bombarderske eskadrile kod Opatovca.¹³ S područja Šida „kompletne su pobjegle i neke druge postrojbe JNA prije no što su uopće imale borbeni kontakt s hrvatskim snagama. Među njima je bila i 80. motorizirana brigada iz (24. op. a.) Kragujevačkog korpusa... Osim Gardijske divizije ni (12. op. a.) Novosadski korpus nije imao sreće s napadnom operacijom” (Marijan, 2013: str.131).

„No nasastanku čelnika Srbije i Crne Gore i članova Predsjedništva SFRJ iz tih republika, održanom 20. rujna, general Adžić, načelnik Generalštaba JNA je informirao da mobilizacija nije uspjela i da se mora ‘praviti redukovani plan’. Adžićevo je priznanje značilo da se i prije počinjanja ofenzive na cijelom ratištu nije računalo na uspjeh. Do izrade reduciranog plana proteklo je desetak dana, tijekom kojih na ratištu nije vladao mir” (Marijan, 2012: str.264).

„Da JNA nema snage ‘potpuno poraziti Hrvatsku vojsku’ general Kadjević je čelnicima Srbije i Crne Gore priznao 8. listopada” (Marijan, 2013: str.131). Negdje u to vrijeme dolazi i do smjene generala Aleksandra Spirkovskog, zapovjednika 1. vojne oblasti, kojeg zamjenjuje general Života Panić. Do kraja rujna 1991. u Generalštabu OS SFRJ-a i komandi 1. vojne oblasti radi se na reduciranom planu napadne operacije. U odnosu prema prethodnoj

---

13 U napadu jugoslavenskog zrakoplovstva na 2. pgmbr poginulo je najmanje pet, a ranjeno više desetaka vojnika, što je imalo poražavajuće djelovanje na moral gotovo cijele brigade.

Direktivi, zamisao je stvaranje kompaktnih cjelina prostora gdje Srbi čine većinu ili ih je bilo u većem broju, „poraz ustaških snaga u Dalmaciji i Slavoniji, a zatim vatrenim udarima po vitalnim objektima Hrvatske prisiliti vrhovništvo da omogući izvlačenje snaga (JNA) na liniji koja je omeđena ugroženim narodima” (Marijan, 2013: str.141). Više nema govora o prodoru oklopno-mehaniziranih snaga u dubinu Hrvatske, a težište je prebačeno na čišćenje odnosno širenje do tada okupiranih područja.

Reduciranim planom 1. vojna oblast se pregrupira, na što utječe nekoliko čimbenika. Prvo, dolazi do smjene zapovjednog vrha 1. vojne oblasti.¹⁴ Druga je činjenica dovođenje Gardijske motorizirane brigade (Gmtbr) pukovnika Mile Mrkšića i njezino uvođenje u opsadu Vukovara. Treća činjenica su naponi da se objedine djelovanja razjedinjenih vojnih grupacija, TO-a, srpskih paravojska, stranačkih formacija i raznoraznih dobrovoljačkih skupina. Rezultat je to slabog uspjeha mobilizacije i otpuštanja dijela ročnika. Time je armija bila prisiljena u sastav uvesti izrazito četnički nastrojene grupacije, čije je postojanje do tada nijekala. Sve će to na kraju utjecati na zastrašujuće ratne zločine koje su počinile takve postrojbe, koje su formalno bile pod kontrolom JNA-a.

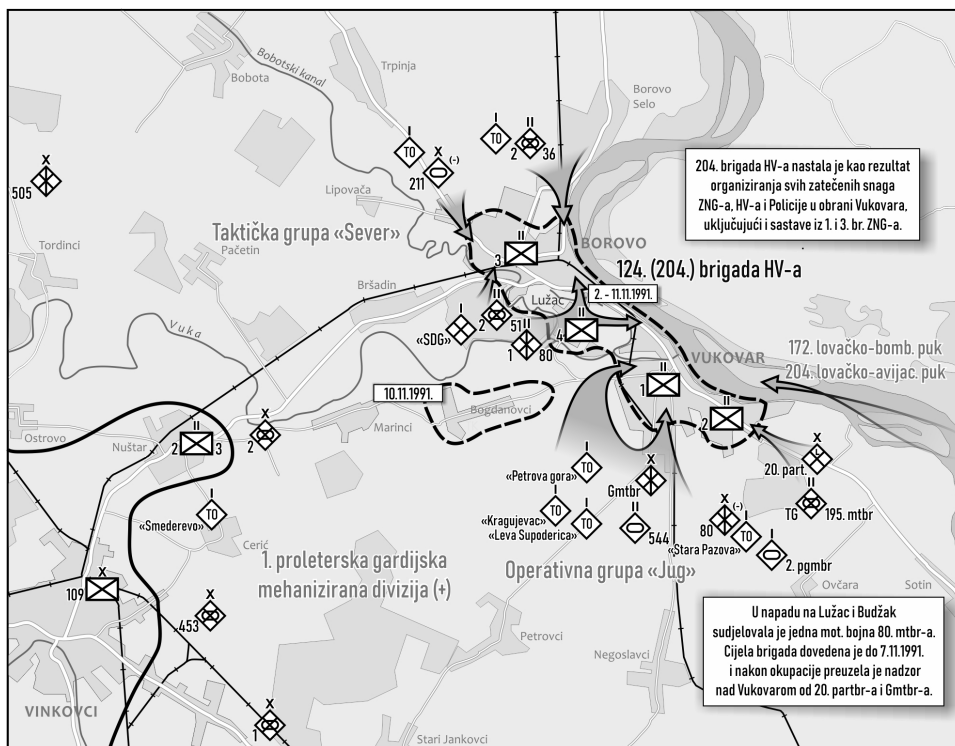
Prestrojavanjem se 1. vojna oblast, uz djelovanje organskih sastava na prednjem kraju, oslanja na stvaranje privremenih operativnih grupacija, operativnih grupa (OG), po dubini teritorija koji je trebalo zauzeti, držati ili proširiti. Tako u Baranji djeluje OG Baranja sa zadaćom pritiska na Osijek i vezanja hrvatskih snaga na obalama Drave. 12. korpus nastavlja vezanje snaga oko Osijeka i prema Đakovu. Za to vrijeme 1. pgmd odsijeca Vinkovce od Vukovara i veže hrvatske snage u tom prostoru i južno od Vinkovaca kako bi olakšao zauzimanje Vukovara. Vukovar su zauzimali OG Jug, stvoren oko Gmtbr-a, s pridodanim četničkim odredima i odredima TO-a, a poslije i 80. mtbr iz Kragujevca te TG Sever, koji je djelovao sjeverno od rijeke Vuke¹⁵. Na pomoćnom naporu, u zapadnoj Slavoniji, traje pritisak 5. banjalučkog korpusa tijekom kojeg je JNA zauzeo Jasenovac, Lipik i dio Pakraca.

---

14 Smijenjeni su zapovjednik, načelnik stožera i operativac.

15 Međuodnos 12. korpusa i TG-a Sever i danas je nejasan. TG Sever negdje se u borbenim dokumentima JNA-a naziva OG Sever, iako postoji mogućnost da su postojali i jedan i drugi.

Bitka za Vukovar obilježit će tijek operacija 1. vojne oblasti od prelaska na „reducirani plan“, odnosno uvođenja Gmtbr-a u napad na početku listopada 1991. godine (Slika 4). U hrvatskoj javnosti ova je bitka simbol otpora agresiji, a snage u obrani Vukovara bile su gravitacijsko središte Hrvatske vojske na Istočno-slavonskom bojištu. Ne toliko zbog svojeg geostrateškog položaja, koliko zbog kohezivnog djelovanja na moral Hrvatske vojske i stanovništva. U samoj Bitki za Vukovar gravitacijsko središte bila je mobilnost snaga obrane grada između Borova naselja i Vukovara koji su tvorili obrambeno-kompaktnu cjelinu. Padom naselja Lužac i daljim pritiskom na Priljevo, JNA je u taktičkom smislu zapečatio sudbinu obrane grada, koji pada 18. studenoga 1991. Time su snage 1. vojne oblasti etnički očistile i zaokružile prostor istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema.

Slika 4. Bitka za Vukovar

U raspravama o tome zašto je JNA izvodio srednjovjekovnu opsadu grada koji je mogao zaobići i vezati ga manjim snagama, odgovor je dijelom sadržan u prirodi njegova tzv. *reduciranog plana*. Ne mogavši ispuniti svoju glavnu zadaću, 1. vojna oblast okreće se prema čišćenju prostora unutar granica u kojima su snage 1. vojne oblasti imale kakav-takav uspjeh. Drugi je razlog gotovo iracionalan strah časnika JNA-a od bilo kakvog neprijatelja u pozadini, koji nalazi svoje izvorište u tadašnjoj doktrini koja se još oslanjala na iskustva iz NOB-a. U priručnicima i doktrinarnim modelima predstavljano je sukladno djelovanje partizanskih postrojba ili postrojbi TO-a u pozadini neprijatelja. Odatle proizlazi i strah od toga da će neprijatelj postupiti na isti ili sličan način, tj. da će imati svoju enklavu negdje u pozadini. Taktički priručnici JNA-a uglavnom nisu predviđali vezivanje odnosno fiksiranje ili blokiranje takvih snaga, nego njihovo uništenje. Na kraju, zbog mogućeg uvođenja mirovnih snaga UN-a, srpska strana težila je kontroli nad potpuno kompaktnim prostorom na istoku Hrvatske.

Padom Vukovara operacije 1. vojne oblasti prenose se na područje južno od Vinkovaca i polako se smanjuje njihov intenzitet dolaskom jače zime, a potom i Sarajevskog primirja na početku siječnja 1992. godine. Tvrdnje o rasulu hrvatskih snaga nakon pada Vukovara nisu utemeljene, isto kao i tvrdnje o mogućnostima JNA-a za nastavkom napada prema Vinkovcima, Osijeku i dalje. Svrha tih tvrdnja najčešće je bila propagandne prirode.

Zaključak

Stvorena potkraj 1988. godine, transformacijom JNA-a prema planu pod nazivom *Jedinstvo*, 1. vojna oblast, sa zapovjedništvom u Beogradu, kao najveća grupacija kopnene vojske JNA-a, bila je nositelj glavnog napora u napadu i pokušaju vojnog rušenja novostvorene hrvatske države.

Nakon neuspjeha mobilizacije, katastrofalnih pogrešaka u planiranju i gotovo stihijskom uvođenju snaga u operacije te suočavanja sa šokom poraza i gubitaka, vodstvo JNA-a pribjegava tzv. *reduciranom planu* izvođenja napadne operacije, kojoj više cilj nije prodor prema Zagrebu i Varaždinu, nego čišćenje i širenje prostora na kojem je srpska manjina bila u većini ili je

činila značajan dio populacije. Zbog tog razloga drugi dio operacije obilježava srednjovjekovna opsada grada Vukovara i pritisak na sela enklave u trokutu Šid - Vukovar - Vinkovci.

Na strateškoj razini, u JNA-u je postojala duboka podjela između težnja i različitih struja za očuvanjem Jugoslavije kao cjeline, stvaranjem *krnje* Jugoslavije ili borbe za veliku Srbiju. Takva kompleksna strateška razilaženja na vrhu odražavala su se na terenu od časnika do zadnjeg vojnika. Časnici JNA-a nisu znali bore li se za Jugoslaviju ili za Srbiju. Clausewitzovo čudnovato trojstvo vojske, naroda i države, s gledišta kako ga je vidjelo vodstvo JNA-a, bilo je u ozbiljnoj kušnji. S druge, hrvatske strane, to trojstvo naroda, vojske i države manje ili više dobro je funkcioniralo. Ciljevi su bili mnogo jasniji (obrana i međunarodno priznanje), a manjak borbenih sredstava nadoknađivan je moralnom snagom i superiornošću malih, lako pokretljivih snaga u srazu s oklopno-mehaniziranim u urbanom ili ruralnom okruženju.

Izbjegavanjem odlučujuće bitke, prisiljavanjem snaga JNA-a na rani razvoj i prihvaćanje borbe u ranoj fazi uvođenja u područje operacija te stvaranje elastične obrambene mreže s upornošću obrane, Hrvatska vojska znatno je bolje iskoristila prednosti terena, ali i nedostatke neprijatelja. Tromost, glomaznost, neprilagodljivost, mikromenadžment i zastarjela primjena doktrine temeljene na prošlom, a ne budućem ratu, pridonijeli su slomu ofenzivnih operacija 1. vojne oblasti i neispunjavanju temeljne svrhe njezinih glavnih formacija: biti manevarska snaga jugoslavenskog Generalštaba za prodor prema Zagrebu i Varaždinu.

Literatura

Domazet-Lošo, D. (2002) *Hrvatska i veliko ratište: Međunarodne igre na prostoru zvanom bivša Jugoslavija*. Zagreb, Udruga Sv. Juraj.

ICTY (2005) *Direktiva (izvod) komandanta 1. VO (SP broj 5-89) za operaciju 1. VO u Slavoniji od 19.9.1991*. International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, Ekspertni izvještaj tima za vojne analize za predmet IT-95-133, dokazni predmet br. 501, ERN teksta na b/h/s-u 0076-2360-0076-2384; ERN

eng. 0076-2360-0076-2384. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/162505> [Učitano 03.08.2018.]

Kadijević, V. (1993) *Moje viđenje raspada: Vojska bez države*. Beograd, Politika.

Marijan, D. (2003) „Jedinstvo” – posljednji ustroj JNA. *Polemos*. 6 (1-2), 11-47.

Marijan, D. (2009) Rukovođenje i komandovanje Oružanim snagama SFRJ: Vrhovna razina. *Časopis za suvremenu povijest*. 41(3), 659-686.

Marijan, D. (2012) Zamisao i propast napadne operacije Jugoslavenske narodne armije na Hrvatsku u rujnu 1991. godine. *Časopis za suvremenu povijest*. 44(2), 251-275.

Marijan, D. (2013) *Obrana i pad Vukovara*. Zagreb, Hrvatski institut za povijest.

SSNO (1990) *Razvoj Oružanih snaga SFRJ 1945–1985, knjiga 7: Savezni sekretarijat za narodnu odbranu, tom 1-2*. Beograd, Vojnoizdavački i novinski centar (VINC).

Vego, M. (1993) The Army of Serbian Krajina. *Jane's Intelligence Review*. 10/1993, str. 438-445.

Žunec, O. (1998) Rat u Hrvatskoj 1991–1995, 1. dio: uzroci rata i operacije do Sarajevskog primirja. *Polemos*. 1(1), 57-87.

O autoru

Pukovnik Tomislav Kovačić načelnik je Katedre operativnog umijeća na Hrvatskom vojnom učilištu „Dr. Franjo Tuđman” u Zagrebu. Nositelj je predmeta Planiranje operacija na Intergranskoj zapovjedno-stožernoj školi i Izobrazbi časnika u funkcionalnom području te suradnik na predmetu Vojni stožeri i planiranje operacija na vojnim studijskim programima. Područja interesa su mu vojna doktrina, vojna povijest, sustavski pristup i planiranje vojnih operacija.

Apsolutna vlast i oružje za masovno uništenje kao strategija očuvanja vladavine dinastije Kim

---

Robert Bošnjak

Sažetak

Radom se analizira otpornost sjevernokorejske dinastije Kim u održavanju autokratske vladavine i provokativnog vanjskopolitičkog ponašanja. Utvrđeno je da je Sjeverna Koreja posebno razvijenom ideologijom za stvaranje sustava potpune poslušnosti stanovništva uspostavila apsolutnu vlast, ostvarivši pritom jamstvo nacionalne sigurnosti utemeljeno na snažnim sredstvima odvratanja od inozemne vojne intervencije. Dinastijsko vladanje obitelji Kim omogućeno je sustavnom provedbom totalitarne ideologije unutar cjelokupne populacije i „vizionarskim“ usmjeravanjem na razvoj i usavršavanje nuklearnog oružja. Time se, unatoč učincima globalizacije i širokoj dostupnosti informacija na međunarodnoj razini, osigurala autokratska vladavina i omogućilo nasljeđivanje vlasti potomcima obitelji Kim.

Ključne riječi:

Sjeverna Koreja, Juche, diktatura, vođa, dinastija Kim, nuklearno oružje

Abstract

The paper analyses the resilience of the North Korean dictatorship in maintaining its autocratic governance, and its provocative foreign policy behaviour. It was found out that the North Korea, with carefully designed ideology to create a system of complete

---

1 Rad je primljen u uredništvo 8. veljače 2018. i prihvaćen za objavu 8. srpnja 2018.

public obedience, had established absolute governing authority along with the guarantee of its national security based on the powerful means of deterrence against foreign military intervention. The dynasty rulership of the Kim family is ensured through the systematic implementation of totalitarian ideology within the entire population and the "visionary" focus on development and enhancement of the nuclear weaponry. This fact, despite the effect of globalisation and widespread availability of information on the international level, has ensured the viability of its autocratic leadership and allowed a succession of transfer of political power to heirs of Kim's family.

Key words:

North Korea, Juche, dictatorship, leader, Kim dynasty, nuclear weapons

Uvod

Demokratskom Narodnom Republikom Korejom², kao jednom od najzatvorenijih zemalja svijeta, od njezina osnutka u srpnju 1948. godine vlada dinastija Kim. Već je iz razmatranja službenog naziva države razvidno da je riječ o atributima koji nemaju (gotovo) nikakvo uporište u stvarnosti i, štoviše, zorno prikazuju iskrivljenu sliku stvarnosti koju sjevernokorejske elite projiciraju domaćoj i svjetskoj javnosti. U radu se analiziraju razlozi dugovječnosti sjevernokorejske diktature te sustav apsolutne vlasti utemeljen provedbom specifične ideologije kojom se osigurava potpuna poslušnost stanovništva. Analizom je obuhvaćena i prijetnja uporabe oružja za masovno uništenje kao snažnog jamca međunarodne sigurnosti. Cilj je ovog rada istražiti je li se ideologijom naziva Juche osigurala zaštita režima od promjene modela vlasti i je li nuklearno naoružanje dovoljno snažan čimbenik odvratanja od potencijalne vanjske vojne intervencije. Iako informacije o stvarnom stanju u Sjevernoj Koreji nisu lako dostupne, postoje različiti pokazatelji o niskom životnom standardu njezinih građana i tome kako sjevernokorejske vlasti ne poštuju ljudska prava, kao što je sloboda

---

² Za potrebe ovog rada upotrebljava se naziv Sjeverna Koreja jer je uobičajen u međunarodnoj zajednici.

govora, koja su uvriježena na Zapadu (državama liberalne demokracije). Nadalje, vlast kažnjava neposlušnike zatvaranjem u koncentracijske logore i ne brine se o osnovnim životnim potrebama, što je prouzročilo umiranje velikog broja ljudi od gladi krajem 20. stoljeća. Nameće se pitanje vrijedi li za sjevernokorejske građane Marxova izreka kako „svaki narod ima onakvu vlast kakvu zaslužuje” ili je ipak riječ o posebnom slučaju diktature koja je opstojnost na unutarnjem i vanjskopolitičkom području djelovanja osigurala specifičnim metodama.

Snažne liberalne demokracije predvođene SAD-om običavale su intervenirati u cilju zaštite života građana koji su stradavali u diktatorskim režimima svojih vlada (Irak, SR Jugoslavija, Afganistan), no u slučaju Sjeverne Koreje takva se intervencija zasad ne nazire. Nakon međunarodne krize prouzročene uspješnim testiranjem nuklearne hidrogenske bombe u rujnu 2017., nedvojbeno je da ta država predvođena trećim članom dinastije Kim doista predstavlja prijetnju miru i stabilnosti ne samo u istočnoj Aziji nego i u svijetu u cjelini. Iako postoje određena nastojanja Trumpove uprave da pregovorima pokuša utjecati na Kim Jong Una i tako smiriti napetosti, ovom će se analizom pokušati pokazati da snažno ideološki definiran sjevernokorejski režim vrlo vjerojatno neće odstupiti od dosadašnjih načela sve dok ga se na to ne prisili. U radu će se najprije predstaviti ideologija Juche kao ideološki temelj na kojemu počiva sjevernokorejska vlast i uspješnost modela dinastijskog nasljeđivanja. Zatim će se prikazati načini vladavine svih triju Kimova i razlozi za razvoj nuklearnog oružja kako bi se potvrdila teza prema kojoj je zadovoljenjem odgovarajućih čimbenika osigurana vladavina dinastije Kim kao zasad najdugovječnijeg diktatorskog dinastijskog režima u novijoj svjetskoj povijesti.

Ideološki temelj apsolutne vlasti - Juche

Prema Vujiću (2014: str. 115), službena politička ideologija Sjeverne Koreje Juche³ utemeljena je na komunističkim idejama o besklasnom društvu i zagovara gospodarsku samodostatnost te radikalnu političku i vojnu

---

3 Označuje pojam samoodrživosti ili neovisne pozicije.

neovisnost. Pojednostavljeno, politika Juchea zasnovana je na trima najvažnijim načelima – politička neovisnost, samoodrživa ekonomija i nacionalna samoobrana – postavljenima kao režimske smjernice koje (u pravilu) ne dopuštaju odstupanja (Lerner, 2010: str. 15). Juche je prvi puta formalno definirao Kim Il Sung 1955. godine, i to kao svojevrsno stanje uma s pomoću kojeg bi Korejci trebali ostvariti sve osobne i nacionalne interese bez ikakva vanjskog utjecaja (Lerner, 2010: str. 11). „Veliki Vođa“, kako je režim prozvaio utemeljitelja Sjeverne Koreje Kim Il Sunga, smatrao je da se država mora razvijati u skladu s narodnim tradicijama i vrijednostima, vođena isključivo vlastitim snagama, što proizlazi iz kompleksa dugogodišnje vladavine stranih sila. Međutim, nije bilo jednostavno od tadašnjeg vrlo aktualnog trenda širenja komunizma u jugoistočnoj Aziji u relativno kratkom roku razviti i uvesti novu ideologiju. Stoga je njezino uvođenje bilo popraćeno snažnom propagandom i postupnim mijenjanjem povijesnih činjenica, a promijenjeno je i računanje vremena⁴ te su se diljem zemlje izgradili glomazni tornjevi u čast Jucheu i usporedno se počeo stvarati kult личности Velikog Vođe, koji ga je postupno uzdignuo na razinu božanstva⁵. Vujić (2014: str. 114) tvrdi da Sjeverna Koreja promiče mit o stvaranju nacije tezom o nastanku 2333. pr. Kr., čime je u kolektivnu svijest usađena ideja o postojanju 5000 godina kulture. Državna ideologija postupno je postala sveprisutna u životima stanovnika Sjeverne Koreje jer se njome organizirala i detaljno planirala životna svakodnevnica. Schurmann (1966) tu vrstu ideologije naziva „ideologijom praktične ekspertize“, kojom se Radničkoj partiji omogućuje odustajanje od proglašanih normi da bi održala vlast i kontrolu nad društvom.

Odvajanje od komunističke ideologije vidljivo je i u poticanju ksenofobije jer sjevernokorejski režim zagovara čistoću vlastite rase, čime se približava više desnim tezama nego radikalno ljevičarskim ideologijama. Cheong (1991) tvrdi da za sjevernokorejski diskurs ksenofobija nema negativne konotacije, nego je, naprotiv, riječ o sastavnom dijelu političke komunikacije. Snyder

---

4 Za nultu godinu odabrana je 1912., odnosno godina rođenja Il Sunga.

5 „Kimove fotografije počele su se pojavljivati u svakoj školi, domu, javnom uredu, tvornici, ulici, vlaku i željezničkoj postaji. Djeca za ga zvala ‘naš otac’ i zahvaljivala mu prije svakog obroka. Mladenci su mu prisezali na vjenčanjima ...” (Lerner, 2010: str. 11).

i Draut (2015: str. 117) zaključili su da je Il Sung morao napraviti odmak od komunizma jer je smatrao nužnim da se u konsolidiranju svoje vlasti obračuna s prokineskim i prosovjetskim frakcijama koje bi u dogledno vrijeme mogle pokušati izazvati njegovu vladavinu.

Uspješna provedba Juchea usko je povezana s apsolutnom kontrolom medija, čime je onemogućeno širenje informacija protiv ideologije i njezina tvorca – Velikog Vođe – zbog čega građani Sjeverne Koreje nisu imali alternativno rješenje u prihvaćanju režimske propagande, koja je s vremenom stekla status jedine religije u koju je bilo dopušteno vjerovati (Lerner, 2010: str. 12). Stoga se za opisivanje prirode sjevernokorejskih političkih vlasti može upotrijebiti naziv „sekularna religija” Marcela Gaucheta jer, kako navodi Vujić (2014: str. 116), ta vlast, kao totalitarni zasebni antireligijski nacional-komunizam, nastoji nadomjestiti svaki oblik vjere, iako dopušta budizam⁶. Naime, u Jucheu se posebno naglašava uloga jednog vođe – Suryonga – kao „gotovo božanskog lika bez čijeg bi vodstva mase bile nesposobne zajednički djelovati, razviti zajedničku revolucionarnu svijest ili pratiti ispravan put prema svojoj socijalističkoj sudbini” (Lerner, 2010: str. 17). No za prihvaćanje Juchea nije zaslužna samo režimska propaganda nego i činjenica da je ta ideologija bila izvrsno prilagođena za Korejce jer je bila usmjerena na nacionalizam naroda opterećenog kolonijalistima zbog posebnog geografskog položaja, a time i stiješnjnosti između interesa triju svjetskih velesila (Lerner, 2010: str. 13). Upotrijebivši Thualov pojam „geopolitičke klaustrofobije”, Vujić (2014: str. 118) je sjevernokorejske nacionalne paranoje o vanjskoj ugroženosti i geopolitičkom neprijateljskom „okruženju” utvrdio kao uporišta za neprestana izolacionistička nastojanja i vojnu mobilizaciju. Navedene otežavajuće okolnosti nastanka sjevernokorejske države ideolozi Juchea primijenili su u politici vođenoj načelom potpune samostalnosti u odlučivanju, u čemu ih je podupirao i narod. Međutim, iako je Juche uspješno integriran u društvo, ubrzo se pokazalo da Sjeverna Koreja nije dorasla zadatku koji su postavili ideolozi i da se problemi, kako na unutarnjem,

---

⁶ Utjecaj te religije važan je i zbog ideala „apsolutnog odricanja”, koji je nužan za Juche i na temelju kojeg se od svakog pojedinca traži spremnost na odricanje od obitelji, vanjskog svijeta, novca, vlasništva utemeljenog na strogom budističkom asketizmu (Vujić, 2014: str. 117).

tako i na vanjskopolitičkom području djelovanja, neće moći vječno gurati „pod tepih”. Iz diplomatskih bilježaka članica Varšavskog pakta (Lerner, 2010) razvidno je da se sjevernokorejski režim sve više udaljavao od svojih ideoloških saveznika i da je gospodarstvo ubrzano propadalo. Lerner (2010: str. 48) je stoga došao do zaključka da je Juche iz ideologije koja je predviđala blagostanje⁷ za sjevernokorejski narod u relativno kratkom razdoblju postao opravdanje za brojna odricanja i jačanje diktature. Dapače, iako Juche u svojim postulatima ima zacrtane gospodarske ciljeve, Snyder (2010: str. 41) tvrdi da gospodarski razvoj nužno stvara neka nova središta moći u državi, čime se otvara prostor za slabljenje moći sjevernokorejske elite i odabranog vođe. Budući da jačanje gospodarstva podrazumijeva i slobodniji protok informacija, jasno je da će se sjevernokorejski režim još dugo opirati utjecaju globalizacije jer će politička moć slabjeti s većim pristupom informacijama⁸ (Snyder, 2010: str. 42). Ideju da se stanovništvu omogući pristup informacijama podržao je i analitičar Yun Sun (Lockie, 2017), koji smatra da je sjevernokorejski režim itekako svjestan opasnosti otvaranja granica jer bi građani ubrzo shvatili što propuštaju, čime bi se ugrozila opstojnost režima koji bi zbog toga mogao biti svrgnut s vlasti.

Politika sjevernokorejskih vlasti obuhvaćala je i izazivanje različitih međunarodnih incidenata u cilju širenja ratne psihoze kako bi se pozornost građana odmaknula od postojećih gospodarskih teškoća, opravdao loš životni standard i ujedno ozakonili zahtjevi za strogu disciplinu i poslušnost te suzbijanje svakog oblika kritičizma (Lerner, 2010: str. 45). Korak dalje otišao je Scobell (2008: str. 12), koji zaključuje da je sjevernokorejski režim zapravo

---

7 Pojam blagostanja relativan je u današnjem diskursu jer je Kim Il Sung predviđao kako će njegov narod ubrzo imati „bogat život, živjeti u kućama s krovovima od crijepova, jesti rižu i mnogo mesa, odijevati se kvalitetno (...) a svi aspekti života bit će obilježeni obiljem, napretkom i užitkom” (Lerner, 2010: str. 27).

8 Zanimljivu ideju rušenja sjevernokorejskog režima dao je bivši američki vojni specijalac i vanjski novinar Business Insidera Jocko Willink, koji je na društvenoj mreži Twitter objavio: „Spustite 25 milijuna iPhonea na Sjevernu Koreju i satelitima im omogućite WiFi” (Lockie, 2017).

vrsta propadajućeg totalitarizma⁹. Prema njegovim navodima, takav je sustav vrlo snažan i represivan, s velikom vojskom i ekspanzivnim mehanizmom za provođenje prisile u kojemu svemoćni diktator i vladajuća stranka pokušavaju steći apsolutnu kontrolu nad svim političkim, gospodarskim, kulturnim i društvenim aktivnostima u zemlji. Režim neprestano monopolizira medije, nadzire protok svih informacija, centralizira upravljanje gospodarstvom i provodi vladavinu terora. Istodobno se stanovništvu, kojemu se „isprao mozak“ i usadila vjera u godotovski očekivan uspjeh državne propagande, ideologijom pokušava nadahnuti i motivirati na očito neuspješnu promjenu u društvo blagostanja.

Prema Scobellu (2008: str. 13), uspješnost politike mobilizacije širokih masa ljudi za različite aktivnosti, od služenja vojske u brojnim postrojbama i raznih studentskih aktivnosti do stadiona prepunih nevjerojatno sinkroniziranih gimnastičara, također dokazuje, kako na pozornici, tako i među gledateljstvom, totalitarnost sjevernokorejskog društva. Sličnog je mišljenja i Rich (2014: str. 129), koji smatra da je stvaranje uopćenog društvenog mišljenja o vođama i njihovim ulogama u nastanku društvenog blagostanja bio i ostao glavni alat kontrole društva svih autoritarnih režima.

Zaključno se može reći da je Juche doista specifična ideologija kojom se omogućuje apsolutna vlast ne samo njezinu idejnom utemeljitelju nego i njegovim nasljednicima, što je doista poseban slučaj u modernoj povijesti jer su diktature nerijetko završavale smrću diktatora ili su ta društva njihovim odlaskom postupno postajala slobodnija ili su ih pak preuzimali strani osvajači.

---

⁹ Ta je teza u skladu sa šest uvjeta prema kojima se neko društvo može prozvati totalitarističkim, koje su postavili Friedriech i Brzezinski (1965: str. 22): 1. postojanje ideologije, 2. jedan vođa vladajuće stranke/partije, 3. vladavina terora, 4. kontrola medija i sredstava komunikacije, 5. monopol nad sredstvima/institucijama prinude i 6. središnje upravljanje gospodarstvom.

Vladavina dinastije Kim - veliki, dragi i voljeni vođa

Prema Richu (2014: str. 129), najava dinastijskog karaktera sjevernokorejske vladavine nazirala se još u biografiji Il Sunga¹⁰, koji je u skladu s propagandnim zahtjevima Juche predstavljen kao idealizirani simbol Koreje i korejske obitelji, s neukroćenom karizmom kojom se opravdava leadersko prelaženje granica zadane institucionalne uloge. Propaganda utemeljena na Jucheu nije usmjerena samo na pojedinačnog i aktualnog vođu nego i na cijelu dinastiju, čija se imena, primjerice, u javnim publikacijama uvijek pišu podebljanim slovima i pod navodnicima kako bi bila izdvojena od ostatka teksta. Svaki je vođa prozvan „suncem nacije“, Il Sung vječnim predsjednikom, dok je Jong Il sebe nazivao „mozgom“ sjevernokorejskog naroda. Također, sjevernokorejske vlasti neprestano proizvode materijale kojima se Kimovi veličaju na različitim jezicima te tvrde da postoje brojne tzv. prokimovske organizacije u inozemstvu (Rich, 2014: str. 129–130).

Il Sung, prvi iz dinastije Kim, postavljen je za vođu korejskih komunističkih gerilskih snaga koja se početkom 1930-ih godina počela boriti protiv japanskih okupacijskih postrojbi. Podjelom Koreje na Sjevernu i Južnu Il Sung je postao čelnik sjevernog dijela zemlje te je, nakon Staljinova odobrenja i naoružanja sovjetskim oružjem, u lipnju 1950. godine započeo silovit napad na Južnu Koreju. Iako je taj vojni pohod bio neuspješan jer je nakon nekoliko godina ratovanja granica vraćena na 38. paralelu, kult ličnosti Il Sunga uspio je uvjeriti narod da je jug napao sjever zemlje, a ta se mantra ponavlja i danas (Boban, 2011: str. 26). Sjeverna Koreja postala je pod Velikim Vođom totalitarna diktatura najgore vrste u kojoj se vlada silom, terorom, nesigurnošću i krizama kao instrumentima vladavine, pod ozakonjenim kultom ličnosti i Jucheom (Joo, 2012: str. 6). Vladavina Il Sunga

---

10 U njoj se vizionarski tvrdi da „...postoji velik broj obitelji u svijetu koje su stvorile velike ljude. No nema tako velike obitelji kao što je obitelj maršala Kim Il Sunga, čiji su svi pripadnici generacijama bili poznati domoljubi“ (Rich, 2014: str. 129).

obilježena je brojnim incidentima¹¹ koji su korejski poluotok više puta doveli na sam rub izbijanja ratnog sukoba s SAD-om i Južnom Korejom. Proglašena samodostatnost sjevernokorejske države nikada nije bila ostvarena, što je postalo očito s propadanjem SSSR-a. S nestankom važnog političko-vojnog sponzora Sjeverna Koreja gotovo je preko noći ostala bez dotoka nafte i tržišta za prodaju svojih roba (Grzelczyk, 2012: str. 144). Međutim, za (kasniji) vanjskopolitički opstanak režima presudna je bila Il Sungova odluka da uz pomoć SSSR-a 1980-ih godina započne s procesom stvaranja vlastitih nuklearnih vojnih kapaciteta, čiji razvoj nije dočekao jer je preminuo 1994. godine.

Velikog Vođu Il Sunga naslijedio je Dragi Vođa, njegov sin Kim Jong Il, koji je zemlju zatekao u katastrofalnom stanju. Sjeverna Koreja, kao i cijeli sovjetsko-komunistički blok, koji je izgubio gospodarsku bitku sa Zapadom, početkom 1990-ih godina nije ni po kojem gospodarskom pokazatelju mogla konkurirati Južnoj Koreji. Kako navodi Grzelczyk (2012: str. 144), razvojni i politički put navedenih država išao je u dijametralno suprotnim smjerovima jer je Južna Koreja postala međunarodno ugledna zemlja u kojoj cvjeta demokracija, dok je Sjeverna Koreja, unatoč toliko isticanoj samodostatnosti, bila ovisna o SSSR-u i Kini te je, vođena ideologijom Juche, postala vrlo izolirana autarkična država u kojoj se promiče plansko gospodarstvo i predindustrijalizacija. Jong Il je preuzeo zemlju dok je bila u stanju potpune gospodarske iscrpljenosti, a iste je godine došlo do masovne gladi zbog sveopće gospodarske krize, poplava, suša i nepružanja pomoći propalog SSSR-a i Kine. Međunarodne nevladine organizacije procijenile su na temelju intervjua sa sjevernokorejskim izbjeglicama u Kini da je sredinom 1990-ih broj osoba koje su preminule od gladi iznosio od 2,8 do 3,5 milijuna ljudi (Noland i dr., 2001: str. 1). Prema Joou (2012: str. 8), Jong Il vladao je „željeznom rukom“ jer je znao kombinirati silu, teror i propagandu, vodeći

---

11 U 1968. godini pripadnici sjevernokorejskih specijalnih postrojbi pokušali su u Seulu ubiti južnokorejskog predsjednika, a ubrzo nakon toga ratna mornarica Sjeverne Koreje zarobila je američki ratni brod Pueblo sa svim članovima posade; 1976. sjevernokorejski vojnici u demilitariziranoj zoni sjekirom su usmrtili dvojicu američkih vojnika; 1983. u Burmi je eksplodirala bomba koja je trebala usmrtiti južnokorejskog predsjednika; 1987. srušen je civilni putnički južnokorejski zrakoplov (Boban, 2011: str. 27).

pritom računa o vojsci, koja je imala brojne beneficije kako bi očuvala vladajući režim, a zanemarujući gospodarstvo koje je bilo u „slobodnom padu”. Međutim, analitičare¹² je iznenadila uspješna tranzicija diktatorske vlasti¹³ jer je Dragi Vođa vrlo brzo preuzeo u svoje ruke sve konce vlasti¹⁴ te je nastavio voditi Sjevernu Koreju prema zacrtanom cilju „samodostatnosti”. Uspješan prijenos vlasti s oca na sina, kao i 17 godina poslije sa sina na unuka, dokaz je, smatra Noland (1997: str. 113), dinastijskog slijeda vođa koji su na vlasti više od 50 godina, čime se ujedno negira komunistički aspekt jer je vladavina članova obitelji Kim time poništila revolucionarni karakter. Pripreme za Jong Ilovo preuzimanje vlasti započele su 20 godina unaprijed postupnim pripremanjem državnog sustava na smjenu vođe i učvršćivanjem njegova položaja u institucijama, osobito u vojsci i partiji (Boban, 2011: str. 29). Naime, Jong Il službeno je bio predstavljen nasljednikom Il Sunga još 1974. godine, kada je započeo propagandni proces u kojemu se redovito izvještavalo o njegovoj genijalnosti i izvrsnom revolucionarnom podrijetlu (Rich, 2014: str. 129). Iako su početkom 2000. godine postojale neke naznake da bi Jong Il mogao reformirati Sjevernu Koreju i više je otvoriti svijetu, to se nije dogodilo, a nakon što je tadašnja američka uprava njegovu zemlju kategorizirala kao „osovinu zla”, Jong Il je ojačao razvojni program nuklearnog i raketnog oružja koji je započeo njegov otac. Proces je bio uspješan te su tijekom 2006. i 2009. izvedene dvije testne nuklearne eksplozije kojima je dokazano posjedovanje nuklearnog oružja, koje je od posrnutog SSSR-a ubrzo preuzelo ulogu vanjskopolitičkog čuvara režima.

---

12 Američki istraživač korejskog podrijetla Joo (2012: str. 2) ističe da je već samo spominjanje nasljeđivanja trećeg u nizu iz dinastije Kim bilo toliko proturječno i anakrono da su ljudi diljem svijeta taj podatak smatrali nevjerovatnim i zabavnim.

13 Rich (2014: str. 130) upozorava da su smjene vlasti u diktaturama u pravilu neizvjesni pothvati koji prijete potpunim urušavanjem režima jer je malo autoritativnih vođa, unatoč osobnom odabiru nasljednika, bilo uspješno u prepuštanju poluga vlasti svojim nasljednicima. Sličnog je stajališta i Joo (2012: str. 6), koji tvrdi da je strukturna slabost svake komunističke države kriza u prijenosu vlasti jer ne postoje institucije koje omogućuju i osiguravaju prijenos vlasti.

14 Boban (2011: str. 29) prenosi izjave medija da postoje naznake da je dio vojnog vrha pripremao puč protiv Kim Jong Ila. Urotnici su otkriveni 1999. te su pogubljeni na stadionu „1. svibnja” u Pjongjangu, a režim je pokazao svoju dosljednost u okrutnosti time što su urotnici pogubljeni tako što su živi spaljeni.

Aktualni Voljeni Vođa i Veliki Nasljednik – Kim Jong Un – na vlast je došao relativno nenadano jer je njegov otac iznenada preminuo krajem 2011., zbog čega nije stigao izvršiti odgovarajuću dugogodišnju pripremu preuzimanja vlasti jer su pripreme za prijenos vlasti počele tek nakon Jong Ilova srčanog udara 2008. godine (Joo, 2012: str. 1). Rich (2014: str. 130) navodi da je njegov odabir za nasljednika¹⁵ izazvao raspravu među sjevernokorejskom vojnom i političkom elitom. Zbog navedenoga je za prihvaćanje novog vođe bilo nužno zadobiti potporu vojnih i partijskih činovnika jer je Jong Un (bio) neiskusni mladić koji je morao naučiti kako zadržati golemu moć. U skladu s navedenim, Rich ocjenjuje da je potapanje južnokorejskog vojnog broda u ožujku 2010. i bombardiranje južnokorejskog otoka Yeonpyeong u studenome iste godine samo posljedica aktivnosti u cilju pripreme tranzicije diktatorske vlasti. U svrhu učvršćivanja vlasti Jong Un je provodio smaknuća svojih protivnika, među kojima su se našli njegov tetak Jang Song Taek, pogubljen početkom 2014., i polubrat Kim Jong Nam, ubijen u veljači 2017. u malezijskoj zračnoj luci u Kuala Lumpuru. Konsolidacija Jong Unove vlasti povezuje se s održavanjem važnog 7. partijskog kongresa Sjeverne Koreje¹⁶, na kojemu je potvrđena njegova vladavina i kojim je ojačao kontrolu nad partijom, kao i snagu partije nad vojskom zbog neodgovarajuće pripreme za preuzimanje vlasti (Mishra i dr., 2016: str. 3). Iako stanovništvo nije umiralo od gladi kao u trenutku preuzimanja vlasti od njegova oca Jong Ila, gospodarsko stanje Sjeverne Koreje nije se znatno poboljšalo, osobito s obzirom na BDP, koji je bio niži od jedne desetine južnokorejskog BDP-a i neznatno viši od BDP-a zabilježenog na kraju Korejskog rata. Ideologija Juche bila je uspješna jer je Jong Un preuzeo vlast zahvaljujući snažnoj indoktrinaciji cjelokupnog društva. Zbog stalne propagande Juche je u Sjevernoj Koreji neupitan, no ujedno je jasno je da su ideali o samodostatnosti neostvarivi jer država gospodarski u cijelosti ovisi o Kini i međunarodnoj humanitarnoj pomoći. Iako je u doba Il Sunga bilo vidljivo oslanjanje na Juche u cilju ostvarivanja „socijalističkog

15 Pretpostavlja se da je Jong Il izabrao svojeg najmlađeg sina Jong Una za nasljednika zbog odgovarajućeg temperamenta i fizičke sličnosti s djedom Il Sungom, ali i zbog neugodne afere koju je imao najstariji sin Jong Nam, koji je s lažnom putovnicom pokušao u svibnju 2001. ući u Japan (Rich, 2014: str. 130).

16 Održan je od 6. do 9. svibnja 2016. kao najveće političko okupljanje nakon 1980. Na njemu je sudjelovalo otprilike 3000 partijskih izaslanika (Mishra i dr., 2016: 1).

raja", svi pokazatelji upućuju na to da dinastija Kim tu ideologiju koristi ponajprije za održavanje postojećeg režima jer joj omogućuje apsolutnu kontrolu nad vlastitim narodom, koji ne može promijeniti vlast (Rich, 2014: str. 130). Naposljetku, Kim Jong Un nastavio je „obiteljsku tradiciju” razvoja sofisticiranog nuklearnog oružja, kao i intenzivan razvoj prateće raketne tehnologije, čime se omogućio razvoj interkontinentalnih balističkih projektila koji mogu dosegnuti sjevernoamerički kontinent. Vidmarović (2018) navodi da susret američkog predsjednika Donalda Trumpa i Jong Una održan u lipnju 2018. u Singapuru, koji se uvelike najavljivao u medijima, podsjeća na pokušaje Kim Jong Ila u vođenju neuspješnih pregovora sa SAD-om, nakon čega je bio pojačan razvoj sjevernokorejskog nuklearnog programa. Isti autor navodi da nedavnim pregovorima nije završeno ratno stanje, niti je Jong Un obećao potpunu eliminaciju svojeg nuklearnog potencijala u nekom konkretnom vremenskom roku. Svi pravi problemi, kao što su ekonomija, promjena režima, denuklearizacija, balistički program, regionalna sigurnost i sankcije, i dalje nisu riješeni. Pretpostavlja se da će sjevernokorejski režim nastaviti sličnu politiku u budućnosti, a nužan nastavak dinastije Kim osiguran je i u obiteljskom smislu s obzirom na to da je Jong Un dobio treće dijete¹⁷, što je u skladu s tezom da treća generacija vladavine dinastije Kim ne bi trebala biti posljednja.

Nuklearno oružje – štiti režima od vanjskih neprijatelja

Razvoj nuklearnog oružja vizija je utemeljitelja dinastije Il Sunga, koju su nastavili nasljednici shvaćajući njegovu važnost za zaštitu režima od vanjskih prijetnji. Iako se ideologijom Juche zahtijevao razvoj konvencionalne vojne moći za obranu države od mogućih napada, sjevernokorejski su vođe, osobito nakon završetka hladnog rata, postali svjesni da im gospodarski i znanstveni razvoj ne ide na ruku i da bi im u sukobu sa sve razvijenijom Južnom Korejom, koju je podupirao SAD, zaprijetio potpuni poraz (Snyder, 2010: str. 39). Ustrajnost razvoja i usavršavanja nuklearne i prateće raketne

---

¹⁷ Južnokorejske obavještajne službe objavile su da je Kim Jong Un u veljači 2017. treći put postao otac, a otprije je poznato da već ima sina i kćer sa suprugom Ri Sol Ju (Lee i Griffiths, 2017).

tehnologije bio je pronicav potez kojim je poslana poruka da vojni sukob sa Sjevernom Korejom nikako neće biti igra nultog zbroja¹⁸ jer će svi sudionici biti na gubitku. Razvoj sjevernokorejskih nuklearnih kapaciteta bio je tajan proces, ciljano skrivan da neprijatelji ne bi onemogućili njegov razvoj ili iskoristili saznanja o tijeku razvoja i izveli preventivan napad. Promjena paradigme koju je uveo Jong Un na 7. partijskom kongresu, kada je javno podržao sjevernokorejske nuklearne kapacitete, upućuje na to da je to oružje razvijeno i spremno za korištenje u potencijalnom ratnom sukobu (Mishra i dr., 2016: str. 2). Naime, Jong Un je domaćoj i svjetskoj javnosti dao na znanje¹⁹ da će Sjeverna Koreja nastaviti intenzivno raditi na proizvodnji i usavršavanju nuklearnog oružja te ostvariti napredak na području znanosti i tehnologije. Pritom je predstavljena doktrina uporabe nuklearnog oružja samo u slučaju prijetnje sličnim oružjem, čime se aludira na SAD, pokušavajući se istodobno predstaviti svijetu kao odgovorna nuklearna sila (Mishra i dr., 2016: str. 10). Sličnog je stajališta i Joo (2012: str. 7), koji je utvrdio da će Sjeverna Koreja nastaviti glasno lajati, no neće ugristi ako je se ne izaziva ili stjera u kut. On smatra da su svi dosadašnji sjevernokorejski vođe kalkulanti koji će izbjegavati nepotrebne rizike i proračunato čekati trenutak za djelovanje. Snyder (2010: str. 39) smatra da se doktrina razvoja i uporabe nuklearnog oružja uklapa u dva osnovna elementa na kojima se temelji sjevernokorejski režim – nacionalni ponos i strah – na temelju kojih je jasno da nuklearno oružje (p)ostaje neizostavan element preživljavanja dinastije Kim. Sličnog je mišljenja i Boban (2011: str. 27), koji je za sjevernokorejsku politiku naveo da „ (...) ima obilježja pasivne agresije jer, osim povremenih incidenata, država vojno ne djeluje, ali prijeti upotrebom oružja za masovno uništenje kako bi ostavila dojam moćne sile koja može izazvati probleme svojim susjedima i Amerikancima ako ne pristanu na njihove zahtjeve”. Izvorište te politike pronašao je u prirodi režima i unutaršnjem političkom uređenju jer smatra da strah vladajuće političke elite od vanjskih neprijatelja

---

18 Pojam iz teorije igara koji znači da ako jedan igrača nešto dobiva, drugi toliko gubi, odnosno da je svaki rezultat Pareto optimalan (Bowles, 2009: str. 37).

19 Nastavljajući se na govor Jong Una na 7. partijskom kongresu (6. – 9. lipnja 2016.), Partijski kongres pozvao je na pretvaranje Sjeverne Koreje u neusporedivu nuklearnu silu koja će, utemeljena na Jucheu, nemilosrdno ukloniti neprijatelje, neovisno o tome jesu li u zraku, pod zemljom ili na moru (Mishra i dr., 2016: str. 3).

i svrgavanja s vlasti utječe na postavljanje ciljeva vanjske politike, kao i na iscrpljivanje siromašnog stanovništva i bijednog gospodarstva kako bi se ti ciljevi ostvarili (Boban, 2011: str. 28).

Slijedom navedenoga nameće se pretpostavka da nuklearno oružje služi za „pokazivanje zuba” međunarodnoj zajednici i jamčenje sigurnosti sjevernokorejskog režima. Usporedbom psihologije pasa s vanjskopolitičkim aktivnostima Sjeverne Koreje dokazuje se prihvaćena doktrina (ne)korištenja nuklearnog oružja sve dok režim ne bude imao drugog izbora. Naime, nakon prve uporabe tog oružja otvara se Pandorina kutija, nakon čega bi SAD morao odgovoriti istom mjerom, što bi zasigurno bio kraj dinastije Kim, a vjerojatno i obiju Koreja. Sukob nuklearnim oružjem izazvao bi goleme ljudske žrtve na korejskom poluotoku, Japanu i vjerojatno u SAD-u, a poslije toga više ništa ne bi bilo isto. Nakon prve uporabe nuklearnog oružja od Drugog svjetskog rata bilo bi samo pitanje vremena koja će država sljedeća posegnuti za time u zaštiti svojih interesa, čime bi se nepovratno narušilo aktualnu sigurnosno-političku arhitekturu svijeta.

Zaključak

Neočekivanu otpornost dinastije Kim, čiji se kraj ne nazire, ne treba promatrati kao splet (ne)sretnih okolnosti ni kao neobjašnjivu pasivnost sjevernokorejskog naroda, niti popratiti uzrečicama poput one Marxove iz uvoda. Naime, država u kojoj narod umire od gladi i u kojoj je mogućnost upućivanja u koncentracijske logore okrutna svakodnevnica, gdje od terora nisu sigurni ni diktatorovi najbliži rođaci, ujedno i vrlo visoki državni dužnosnici, očito je prava totalitarna diktatura koja, unatoč dobu opće globalizacije i nevjerojatnoj dostupnosti informacija, uspješno drži svu vlast u svojim rukama. Da krivnju za opstojnost režima ne snosi narod, postalo je očito i kolapsom zapadne politike gospodarskih sankcija koja je dovela do umiranja od gladi velikog broja nedužnog stanovništva. Tu je krizu sjevernokorejski režim prebrodio u vrlo osjetljivom trenutku prijenosa diktatorske vlasti. Ako se prihvati teza da se ideologijom Juche osigurala diktatorska vlast i prijenos na nasljednike, smjena režima moguća je samo međunarodnom vojnom intervencijom kojom bi se, uz nužnu

suglasnost NR Kine, porazila sjevernokorejska vojska i otvorila mogućnost uspostave nove vlasti i/ili ujedinjenja s Južnom Korejom. Očito svjesna te mogućnosti, dinastija Kim utvrdila je svoju Ahilovu petu te je razvojem sve sofisticiranijeg nuklearnog oružja stvorila snažno sredstvo odvratanja, čime je svaki vojni napad zapravo neisplativ. Naime, ni jedna država nije spremna ići u rat koji će njoj i saveznicima nanijeti znatne gubitke u vojnim i/ili civilnim kapacitetima, odnosno učiniti znatno više štete nego koristi. Iako su od posljednjeg bacanja bitno slabijih nuklearnih bombi na japanske gradove prošle 72 godine, strahote i užasi tih napada nisu izbljედjeli do danas, zbog čega se međunarodna zajednica s razlogom pribojava vojnog sukoba sa Sjevernom Korejom. Kao i proteklog stoljeća, aktualna američka uprava pokušava pregovorima pridobiti trećeg u nizu iz dinastije Kim da provede postupne reforme države u cilju rješavanja za sada nerješivog sjevernokorejskog pitanja, no predstavljeni podatci o temeljima totalitarne vlasti ne upućuju na mogućnost uspjeha te inicijative.

Dugotrajni opstanak dinastije Kim i njihove totalitarne vlasti još je važniji ako se uzme u obzir da su vojno, ljudski i gospodarski znatno snažnije diktature s vremenom izgubile bitku s liberalnim demokracijama te da je sjevernokorejska diktatura dočekala i preživjela Fukuyamin „kraj povijesti“. Naime, nacističko-fašističke diktature predvođene Hitlerovom Njemačkom poražene su u vojnom sukobu, dok je komunističko-staljinistički SSSR izgubio bitku u gospodarskom smislu, što je izazvalo urušavanje komunističkog uređenja, slom savezne države i raspad na brojne nacionalne države. Dakle, sjevernokorejska diktatura predvođena dinastijom Kim nadživjela je najmoćnije totalitarne diktature 20. stoljeća, a ovim je radom prikazano da je to rezultat pažljivo nadograđene ideologije koja je nadvladala „slabosti“ nacizma i komunizma te je omogućila apsolutnu kontrolu nad vlastitim narodom, ali i „vizionarske“ ustrajnosti u razvoju oružja za masovno uništenje, čime je stvoreno odgovarajuće sredstvo odvratanja od vojnih napada.

Zaključno se može reći da je vladavina dinastije Kim u postojećim okolnostima gotovo zajamčena i da, unatoč naziranju nekih novih modaliteta borbe protiv režima, možemo očekivati četvrtu generaciju dinastije Kim. Novi modaliteti borbe protiv režima mogli bi nastati kao rezultat veće dostupnosti

informacijama građana Sjeverne Koreje ili, sa stajališta međunarodnih odnosa, potencijalnog razvoja sredstava kojima bi se mogao dokinuti potencijal sjevernokorejskog nuklearnog oružja. Prema dosad viđenom, može se očekivati da će se režim nadahnut ideologijom Juche na vrijeme prilagoditi preprekama njegovu opstanku te se uspješno suprotstavljati međunarodnoj zajednici i izazivati je.

Literatura

Boban, D. (2011) Narodna Republika Koreja: gladna nuklearna sila s božanskim vođama. *Političke analize*. 2(5), 26–29.

Bowles, S. (2009) *Microeconomics: behavior, institutions, and evolution*. Princeton, NJ, Princeton University Press.

Cheong, S. (1991) *The Politics of Anti-Japanese Sentiment in Korea: Japanese-South Korean Relations under American Occupation, 1945-1952*. Greenwood Press.

Friedrich, C. J. i Brzezinski, Z. K. (1965) *Totalitarian dictatorship*. Cambridge, MA, Harvard University Press.

Grzelczyk, V. (2012) Uncovering North Korea's energy security dilemma: past policies, present choices, future opportunities. *Central European journal of international and security studies*. 6(1), 141–163.

Joo, S. H. (2012) North Korea under Kim Jong-un: The Beginning of the End of a Peculiar Dynasty. *Pacific Focus*. 27(1), 1–9.

Lee, T. i Griffiths, J. (2017) South Korea: Kim Jong Un's third child born in February. *CNN* (e-journal). Dostupno na: <http://edition.cnn.com/2017/08/29/asia/kim-jong-un-third-child/index.html> [pristupljeno 11. studenoga 2017.]

Lerner, M. (2010) 'Mostly Propaganda in Nature': Kim Il Sung, the Juche Ideology, and the Second Korean War. North Korea International Documentation Project Working Paper, 3.

Lockie, A. (2017) A former US Navy SEAL tweeted his solution to the North

Koreancrisis – anditjustmightwork. *Business Insider* (e-journal). Dostupno na: <http://www.businessinsider.com/former-us-navy-seal-solution-to-north-korea-may-work-2017-9> [pristupljeno 15. rujna 2017.]

Mishra, R., Ranjan, R., Banerjee, S. i Talukdar, I. (2016) North Korea's Seventh Party Congress: Significance and Responses from the Major Stakeholders.

Noland, M. (1997) Why North Korea will muddle through. *Foreign Affairs*. 76(4), 105–118.

Noland, M., Robinson, S. I Wang, T (2001) Famine in North Korea: causes and cures. *Economic Development and Cultural Change*. 49(4), 741–767.

Rich, T. S. (2014) Introducing the Great Successor: North Korean English language news coverage of Kim Jong Un 2010–2011. *Communist and Post-Communist Studies*. 47(2), 127–136.

Schurmann, F. (1966) *Ideology and Organization in Communist China*. Berkeley, University of California Press.

Vidmarović B. (2018) Analiza: Nevjerojatna taktička pobjeda Kim Jong-una. *Index* (e-journal). Dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/analiza-nevjerojatna-takticka-pobjeda-kim-jonguna/2003986.aspx> [pristupljeno 29. lipnja 2018.]

Vujić, J. (2014) Enigma sjevernokorejske političke singularnosti. *Polemos*. 16(32), 111–121.

Scobell, A. (2008) *Projecting Pyongyang: The Future of North Korea's Kim Jong Il Regime*. Carlisle Barracks, PA, Army War College Strategic Studies Institute.

Snyder, S. (2010) Kim Jong-il's Successor Dilemmas. *The Washington Quarterly*. 33(1), 35–46.

Snyder, S. i Draudt, D. (2015) First Mover Responses to North Korean Instability. *International Journal of Korean Unification Studies*. 24(2), 99–126.

O autoru:

Robert Bošnjak (bosnjakr@gmail.com), univ. spec. polit. student je Doktorskog studija Politologija na Fakultetu Političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

Which education model for the Armed Forces and National Security to choose – Can Croatia learn from Portugal?

Nikola Novak and Tiago David Henriques Silva

Abstract

This paper seeks to answer whether the concept development of education for the Croatian Armed Forces and national security can learn from Portuguese experience. In doing so, it reviewed theoretical notions of defence and security studies, contemporary concepts in education for the armed forces and national security, and it presents a case study of Portugal in this field. The current objectives of the national security in Croatia, as defined in National Security Strategy 2017, point towards the need of establishing an adequate education system, at the state level. The paper offers contemporary Portuguese experience as a potential example for implementation in Croatia.

Keywords

military education, Croatian Armed Forces, national security, Portuguese Armed Forces, case study, national defence

Sažetak

Ovaj članak traži odgovor na pitanje može li razvoj koncepta obrazovanja za potrebe oružanih snaga i nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske učiti iz portugalskog

---

¹ The paper was received on February 15th, 2018. It was accepted for publication on May 21st, 2018.

iskustva. U tom cilju, analizirane su teorijske postavke obrambenih i sigurnosnih studija, suvremeni koncepti obrazovanja za potrebe oružanih snaga i nacionalne sigurnosti te data analiza slučaja portugalskog iskustva u ovom području. Trenutni ciljevi nacionalne sigurnosti u Republici Hrvatskoj, definirani u Strategiji nacionalne sigurnosti iz 2017. godine, ukazuju na potrebu uspostave prikladnog obrazovnog sustava na državnoj razini. Članak nudi tekuće portugalsko iskustvo kao mogući primjer za primjenu u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi

vojno obrazovanje, Oružane snage Republike Hrvatske, domovinska sigurnost, Oružane snage Portugala, analiza slučaja, nacionalna obrana

Introduction

Continuous and unpredictable dynamics in the security environment and its impact on defence paradigms compels nations to adopt a comprehensive approach towards education for military and national security purposes. This paper recognises the concept of national security as a comprehensive package of a specific country's security and defence services able to respond to security threats. A specific definition of national security can usually be traced in nation's capstone documents dealing with security and defence. Recently, starting in 2017, the Republic of Croatia adopted a series of changes in its security and defence documents, referring to this domain of national policy as *domovinska sigurnost*², which, literally translated means homeland security.

However, the concept of national security (*domovinska sigurnost*) cannot be identified with the concept of *homeland security* – the latter being one of its components and not the overall system. Currently, the education requirements for this sector remains undefined. The question is whether it is possible to create only one standardized education system for the needs of

---

² Literally, *domovinska sigurnost* translates to “homeland security”. However, there is no a detailed concept or description of the new system, so it is difficult to compare it with the concept of Homeland Security in the USA or similar organisations in other countries.

national security or a firm line should be drawn between military education and the rest of national security's education? For this paper, we insist on drawing a clear distinction between educations for the military from education for national security. There are two arguments to support this:

1. The skills, training, and knowledge that cadets require are different from civil requirements of personnel in national security which leads to the establishment of various levels of education programs,
2. Different historical roots between the military and the rest of national security.

Nonetheless, education for the military and national security in the 21st century calls for tight cooperation between civil and military components of the nation's security apparatus. Adaptiveness, responsiveness, cooperation and effectiveness are some of the key imperatives that a contemporary national security system requires from its components. Croatia is no exception. Regardless of some existing problems in the field, together with projects like the Europeanization of Military Training and Education (EUROMITE), it is crucial to approach education for military and national security pursuing bottom-up strategy in order to tackle reform at the operational level and adjust it to requirements of the staff that is directly engaged in it. This policy should be considered imperative when dealing with challenges present in the military and national security education - people on the ground, direct designers of the educational system, should be the ones who will lead this process. Their presence and direct contact with daily requirements in this field make them the most legitimate actors to tackle and direct this reform. In this respect, the experience of others can be beneficial. This paper seeks an answer to the following question: can Croatia learn from the Portuguese experience when it comes to education for the armed forces and national security?

Education for Security and Defence Purposes

Conceptual and theoretical frameworks of security studies and defence build their ideas on broad and complex notions of security and defence.

In the modern days, security deals with various elements from problems within national borders to regional threats, the proliferation of weapons of mass destruction, terrorism, radicalism, human trafficking, smuggling and organised crime³. The contemporary security environment calls for “a comprehensive security approach that goes beyond traditional questions of defence, thus also presenting a challenge to traditional forms of expert advice, requiring a mixture of competences from the fields of intelligence, military, judicial, and policing, as well as regional, local, political, and economic expertise” (Bures and Pernica, 2016:p.1).

For understanding the notion of security, armed forces and national security systems are required to adapt to new challenges. Cadets, future officers and leaders in armed forces, as well as human resources in other components of the national security system, are required to prepare themselves for uncertain environments, and “to fight the disease of certainty in decision making” (Thomas and Gentzler, 2013:p.70). Concerning this, education plays a crucial role – the general premise is to educate soldiers and their units to tackle challenges in today’s unpredictable world of (inter)national security. Modern military education is perceived as “the cultivation of judgement rather than as a sort of mechanical habituation of ‘skills and drills’” (Sookermany, 2017:p.312), thus setting up high expectations on cadets and military personnel.

At the same time, a nation’s security apparatus requires the application of the knowledge acquired through military education to both military and civil components. To preserve effectiveness, responsiveness and adaptiveness to new security challenges this apparatus requires both estates to engage in mutual learning, including operational interdependence (Kalu, 2008:p.84). Cooperation is crucial to a successful response to security and defence challenges, strengthening ties between the military and society, as well as making the system less unpredictable and able to produce an adequate

---

3 The list of perceived security threats differs from country to country, but it is usually defined in national defence and/or security documents, and it always depends on the national context for a specific case. The ones mentioned here are the most common ones within the NATO and EU documents.

response. Thus, coherent education for the military and national security presents the central part of a nation's security apparatus.

The EU member states rely their security and defence increasingly on international cooperation in a need for a more rapid response to global security challenges. However, multilateralism also represents a challenge to nation-states. The establishment of supranational references, regarding the potential to tackle mechanisms that can adapt themselves to new challenges in military and national security education, remains the weakest link. *The Common Security and Defence Policy* (CSDP) has proved itself a useful toolbox as the European Union "demonstrated its capacity to deploy both civilian and military types of capacities, possibly at the same time and for a unique objective, under a concept of the comprehensive approach of international security and defence" (Paile-Calvo, 2016:p.9).

It comes as no surprise that there are uprising tendencies suggesting military and national security education systems to adapt their capacities to this goal. A combination of civilian and military capabilities, in this scenario, leads to a bottom-up⁴ approach, just as the Europeanisation of Military Training and Education (EUROMITE) report shows, with the goal of constructing a European military culture through the adoption of a new model of defence education, the National Defence University (cordis.europa.eu, 2015). This study emphasises a critical conclusion with regard to the implications of the new military education model: "In contrast to the common criticism of the minor influence that the CSDP had on national policies it did have influence indirectly at least on the education and training of Europe's future generals" (cordis.europa.eu, 2014).

European military culture directs the focus of national security systems toward the establishment of military and national security education respecting new security challenges. It seems that every member state recognizes the importance of joint security and defence education, and Croatia is no exception. A brief overview of national defence strategies and

---

4 Public policy, as an integral part of political science, discerns two different approaches to implementation research: the more common top-down approach and the bottom-up approach. See, for example, Sabatier (1986).

other documents in this area indicates a general tendency of the country's vision when it comes to its devotion to establishing a new model of defence education. The EUROMITE research, based on three case studies, increased the possibility of making generalizable claims for the derivation, nature, significance, and implications of a process of Europeanization and civilianisation of military education because variables of geo-strategic position, political profile within the EU, military power projection and historical experience were taken into account (cordis.europa.eu, 2014).

This paper presents a case study of Portugal, a country whose military and security education could be taken as an example for a possible education model for Croatia due to some shared geopolitical variables. This paper seeks to answer the question of whether Croatia can learn from Portugal when it comes to education for military and homeland security? When answering this focal question, we briefly elaborate on the main goals of the Croatian military and national security education, presents the case study of Portugal, and summarize potential lessons and recommendations deriving from the case study.

From the methodological point of view, we use a case study as an analytical tool. Usually, the case study method is closely related to the comparative method. Sometimes case studies are considered an integral part of the comparative method, and other times they are defined as intensive studies of a single unit with an aim to generalize across a larger set of units (Flyvbjerg, 2006; Gerring, 2004; Lijphart, 1971). Our idea is to use a specific case study of Portugal seeking not to generalize about education for military and national security purposes, but rather to use empirical notions from this case study as insights or recommendations for Croatian military and national security education when the reform is in its early stages.

To do so, it is crucial to emphasize the necessity to abandon the restricted traditional model of military education and its enhancement, along with the wider issue of maintaining links between the military and society in Croatia. In the case of Portugal, there is a necessity for bolstering civilian oversight over the military organisation. Although these two variables demonstrate a wider context for the development of the military education system in both

countries, there are geopolitical parallels that make certain aspects of the Portuguese case study applicable in a Croatian context. They were selected at authors' discretion based upon four levels of argumentation.

First, Portugal and Croatia are member states of both NATO and the EU - Portugal is one of the founders of the Alliance and one of the oldest members of the Union, while Croatia is one of their most recent members. Second, both countries have a long historical tradition and both experienced wars. Furthermore, the both countries have marital tradition, and both are situated at the periphery of the European Union. Third, both armed forces are deployed to international missions; the obligatory conscription has been suspended, and both countries, have difficulties with reaching an adequate level of defence expenditure. Finally, military and security education in Portugal is, to a certain degree, in line with EUROMITE project's recommendations.

Considering the latest point, Portugal can be perceived as Croatia's "big brother" as it possesses a significant potential for providing its experience in education for armed forces and national security. Sharing knowledge and experience between allies in the field of security and defence is a top priority for tackling contemporary security challenges.

Goals of Croatian Military and National Security Education

The Croatian Parliament passed *the Act on National Security System* on 27 October 2017. According to this Act, the System is composed of the relevant government administration bodies responsible for the interior, defence, foreign affairs, civil protection, environment protection, health care, finance and judiciary, the security and intelligence system units, and the government administration bodies responsible for the critical infrastructure or which may be included into dealing with security risks (Croatian Parliament, 2017a). The endorsed Act did not change crucial tasks and roles of the components in the national security apparatus. It instead established a national security system framework able to respond to modern-day challenges and threats for national security. The new concept of national security introduced a coordinated response to security risks, ranging from

risk identification and appraisal to undertaking steps and activities to remove or reduce the risks to an acceptable degree.

It has to be mentioned that the *Long-term Development Plan of the Croatian Armed Forces in the Period 2015–2024* under the *Education and Science* section stresses the importance of personal mobility from a military to a civilian environment and *vice versa*. That goal aims towards reaching a higher level of quality in the education of personnel in fulfilling the requirements for the defence sector. The particular priority was given to education of future officers and, even further, experts and scientists in the Ministry of Defence and other government bodies. One of the main points in this document, regarding education for armed forces and national security, is that Educational Capabilities of the Armed Forces will be improved to be compatible with standards of the National system of education (Croatian Parliament, 2014). *The National Security Strategy 2017* also tackles education and training within the public security system (Croatian Parliament, 2017b). Similarly to the *Long-term Development Plan*, the focus was put on education of future officers and experts in the defence domain.

Furthermore, the document that proposes the main strands for the new Ministry of Defences' Concept of Education for Armed Forces (Smiljanić, 2017) set the goals that should be achieved within the system of military education and national security as to:

- define the legal framework necessary for the establishment of a defence university,
- create processes and systems that drive education for the Armed Forces,
- produce curricula that are aligned with the requirements of “new” education model,
- introduce the new teaching methods, and
- identify indicators to validate the outcomes of education (Smiljanić, 2017:p.9).

This draft concept proposes to gradually developing a system of education, from purely military, towards a system that will educate both civilian and

military experts (Smiljanić, 2017:pp.10-12). However, neither will military education be engulfed by a wider education system for national security nor overwhelm it.

The traditional approach of drawing a strict line of division between education for armed forces and education for national security may be considered as silver-lining in the future. Currently, requirements of military education and training ask for a specific set of knowledge and are in many aspects different from requirements in other domains of national security. Furthermore, the process of reform implementation in the field of education for the armed forces and national security still has not begun, making it hard to recognize potential drawbacks. As a scientific argument here - the dichotomy between military sciences and security studies and defence that appears in many countries throughout Europe or the United States - can be set as proof of needless aspiration towards this unification.

As discussed in Barić and Smiljanić's essay (2017:p.105), it is important to answer the question: what kind of leaders should be developed for the Croatian Armed Forces and national security? The authors suggested education that will ensure future officers can make decisions and lead in an unpredictable, complex environment (Barić and Smiljanić, 2017:p.106). This question is typical for the most EU and NATO countries. However, modifying education for the armed forces and national security merely presents a starting point and not a goal in that process.

The goal focused on creating processes and systems that drive education for the Armed Forces should be of priority consideration for all stakeholders involved in the process. It should also aim towards further harmonisation of education for armed forces and national security with the Bologna Process. The military higher education is a part of the European Higher Education Area but it is not, and it does not seek to be independent of it. It means that the Area, constructed on the foundations of the Bologna Process, is "a valuable achievement of the efforts for integrating the entire higher education through mobility of the students and the personnel, on which the military also capitalizes for the development of the basic education and training of its officers" (Paile-Calvo, 2016:p.69). As a transnational phenomenon in

most EU and Alliance countries, it requires adjustment of education for the armed forces and national security to tackle processes of cadets and personal mobility, as an essential step towards sharing knowledge and experience. This aspect is well-elaborated in the Long-Term Development Plan (Croatian Parliament, 2014).

The *Long-term Development Plan 2015–2024* also refers to the strengthening of scientific and educational potentials (Croatian Parliament, 2014) focused on the development of an independent research centre, adaptation and adjustment of military studies on new security challenges and environments, fostering links between the military and civilians, transparency, etc. The fact is that Croatia does not have a developed system of education for other areas of national security. This may be a consequence of the degraded quality of the police education system, the lack of an education system specifically for intelligence purposes, and deficient academic approach toward security studies with only one civil faculty in the country having a scientific department for international relations and security studies, *the Faculty of Political Science, in Zagreb* (Fpzg.hr, 2018).

Case Study of Portugal

In the Portuguese constitution, there is a clear distinction between *national security* and *national defence*. The latter is encompassed in a broader notion of *national security*, but belongs to a different sub-category oriented toward countering external aggressions and threats. National defence is autonomous in Portuguese law and pertains to different state functions (Assembleia da República, 2005:p.84). However, in *the NATO Strategic Concept 2010* and in *the National Defence Strategic Concept* this cleavage has faded in recent years (Governo de Portugal, 2013:p.26). In the latter, the term “*national security*” is used, but it is non-existent in the Constitution or any other legal provision. This term is introduced with regards to the fact that national security should not be taken in isolation but integrated into a broader system that encompasses all of its components and is guided by the principles of complementarity and interdependence.

The same logic applies to education. A clear and bold line separates the armed forces and other security forces and services. The explanation for this could be traced in tradition and historical heritage. Still, it is interesting to observe that only the armed forces have devoted actual and measurable effort to merge their education structures. Likewise, it is important to mention that previous attempts to join the academies of several branches were made in 1992⁵, but this failed since each branch considered that the specificities of their training were incompatible to the model applied. Only in 2005 would this re-emerge in public discussion again.

Regarding the lack of interest in establishing a national defence university that would integrate national security and the armed forces, one can argue that there is no need for this due to tradition and functional reasons. Bureaucratically, these forces rely on different ministries and, in the Portuguese case, the security forces are very fragmented, which could then lead to another discussion on whether or not to set up a single security force. It is the authors' opinion that before advancing into a national defence university, if this was to occur, a structural reform of the police should be implemented first. A dual solution would be to create a military police (the *Gendarmerie*) and a civilian police that encompasses the other forces or just a single civilian force⁶. Only then, could there be consensus along with other intelligence services, to evolve into a national defence university, which would then regulate the enrolment of candidates of different armed forces' branches and security forces.

Regarding organisational structure, this would be best achieved by sharing facilities, material, finances and human resources because presently there would be no infrastructure able to accommodate in one place such a large project. Likewise, it would be beneficial for the different academies within

---

5 In the same year, the Military Academy started to train officers for the Portuguese *Gendarmerie*.

6 In 2003, during Durão Barroso's term as Prime Minister and in 2005 with José Sócrates, several police unions defended the fusion of the police. In 2012, Prime Minister Pedro Passos Coelho, also taking an International Monetary Fund (IMF) recommendation, defended a dual police model to implement in the medium term. In August 2017, the Portuguese Communist Party reignited the debate regarding the establishment of a single civilian police.

the National Defence University to have a certain degree of autonomy allowing them to pursue and explore their particularities.

Regarding the establishment of a national defence university, the authors can only vouch for the military aspect. In the following section, we will try to contextualise its evolution up to the present time.

Current Portuguese Military Higher Education System

The Portuguese Military Higher Education System (MHES) is integrated within the civilian Portuguese Higher Education System, and it is adapted to fulfil the needs of the Portuguese Armed Forces and the *Gendarmerie*⁷.

The MHES has also established protocols with some countries in the Community of Portuguese Language Countries to train officers for the Armed Forces of Angola, Cape Verde, Mozambique, São Tomé and Príncipe, Guinea-Bissau and Timor-Leste. Over the years, it has also contributed to the establishment of the Angola and Mozambique Military Academy⁸ and the Institute of Superior Military Studies of Angola, Mozambique and Timor-Leste. On regular basis officers from NATO and EU countries attend several advanced career courses⁹ in Portugal while *the Portuguese Military Academy* under the *Erasmus+* program has been welcoming students and teachers from foreign military academies/ universities¹⁰ as well as been providing opportunities for its cadets and teachers.

The MHES aims to qualify its officers in the domains of military science and to teach them the skills needed to lead in crises. Therefore, the following elements are essential for developing their competencies:

---

7 The Portuguese *Gendarmerie* is called *Guarda Nacional Republicana*.

8 Since 1996, a team of Portuguese officers is nominated for periods of six months for Angola and Mozambique.

9 For example, Joint Staff Course and the Army Joint Staff Course.

10 Protocols have been signed with military academies and universities from: Austria, Belgium, Estonia, France, the Netherlands, Poland, The Czech Republic, Finland, Romania and the United Kingdom.

- An academic education that qualifies the military to perform their job;
- A behavioural education grounded in a robust military and ethical education that contributes to their command skills;
- Military training and adequate physical preparation that grants them the physical and mental aptitude required.

The Portuguese MHES contemplates not only the academic education level that grants them access to an officer career within the Armed Forces or the Gendarmerie but also the education throughout the military career. *The Portuguese Military University Institute* allows a three-level university degree package including bachelors, masters and PhD degrees (Ministério da Defesa Nacional, 2015).

The MHES structure comprises:

- The member of the government in charge of national defence;
- The Chief of Staff's Council that deliberates on the criteria regarding the MHES and promotes the doctrine and joint military training of the Armed Forces;
- The Chief of Defence who manages the MHES in coordination with the Chiefs of Staff of the several branches (including Gendarmerie);
- The Chiefs of Staff of the several branches who promote the doctrine and military training of their personnel, including the Gendarmerie and for that they consult the Gendarmerie General Commander;
- The MHES Council;
- The Military University Institute (MUI).

The MUI, whose mission is to develop teaching activity, research, community support, cooperation and exchange with the intent to train career officers, is under the authority of the Chief of the General Staff of the Armed Forces and it integrates the following autonomous military universities:

- The Naval Academy under the authority of the Navy Chief of Staff;
- The Military Academy under the authority of the Army Chief of Staff;
- The Air Force Academy under the authority of the Air Force Chief of Staff;

The structure of the MUI also includes a postgraduate studies department and the Investigation and Development Centre of the MUI, which encompasses the research centres of the Naval, Military and Air Force Academies.

Evolution and Reform of the Military Higher Education in Portugal

Several authors, including Moreira (2001), Vieira (2001; 2002), Paulo (2002), Santos (2002) and Fraga (2003), were among the first to discuss the possibility of reforming *the Military Higher Education in Portugal* (MHES). The idea and need for more joint Armed Forces regarding the MHES had been present long before the EUROMITE project. It evolved from the necessity to reform the Portuguese MHES and adapt to new realities such as the evolving nature of national security, the economisation and optimisation of human and material resources, and the financial restraints which Portugal faced. This idea of joint MHES is featured across several documents – specifically in the national defence strategic planning cycle, the government programs, or even in the previous and last national defence strategic concepts. In the latter, it is emphasised that the changes to the nature of the threats to national security imply a different response from the Armed Forces. It is stated that the imperative that drives the reform of the Armed Forces should not be seen as something conjectural and that the financial restraints facing Portugal only add to the urgency of the matter. Hence, this structural modification was taken in line with a strategic vision that obeyed to a coherent model that relied on integrated and joint solutions and privileged the operational outcome. These premises helped the simplification of organisational structures, rationalisation of the national dispositive, sharing of operational solutions and elimination of redundancy. *The 2013 National Defence Strategic Concept* states that environment in which the Armed Forces operate should extend not only to operational terms, procedures and doctrine, but also to the institutional and organisational culture of the Armed Forces that should privilege a joint solution philosophy.

The MHES was not an exception to this common philosophy, and it has been the subject of a growing harmonization among the several branches regarding its integration in the Portuguese Higher Education System. The

MHES' priority resides in the training of the officers of the Portuguese Armed Forces and Portuguese Gendarmerie, as well as in the valorisation of military sciences as strategic affirmation vector.

Over the last few years, *the Higher Education Military Establishments*¹¹ (HEME) has undergone a series of reforms that contemplate changes in their structures and cycles of studies that they offer. The reform included these premises: the excellence of education, the evolution of the Bologna Process, the transformation and development of security and defence, the accreditation process by *the Portuguese Agency for Assessment and Accreditation of Higher Education*, the need for optimisation regarding human and material resources, and the creation of synergies between the HEME. These reforms have reached higher levels of educations, ensuring availability of not only a graduate (master's) degree for newly graduated officers¹² and civilians but also a postgraduate degree, in association with other universities in strategic domains of military sciences¹³.

The most recent reform of the MHES began with establishing the Institute of Military Superior Studies that goes back to 2005 and was pursued accordingly to the relevance of the joint military operations and the standardisation of doctrine, instruction and training. Before the Institute was established, there was clear evidence of fragmentation regarding education in the Portuguese Armed Forces because each branch had had its own Institute of Military Superior Studies and Academy for its cadets that operated autonomously and had a separate chain of command. The establishing of this Institute was the first step towards the reform of the military education, and it led to the fusion of all institutes, but not the academies that were later put under the same umbrella. This reform also had an economic imperative. Nevertheless,

---

11 Which include Naval Academy, Military Academy, Air Force Academy and the Military University Institute.

12 This is grounded in a new type of education that is technologically and pedagogically more demanding for teachers and more accountability demanding for students, without omitting its military and behavioural components that are banners of the military institution.

13 This was the case of the postgraduate education in history, defence and security studies, as a result of the partnership between *the Portuguese Military Academy* and *Instituto Universitário de Lisboa* (ISCTE-IUL).

it is important to mention that this change was made without prejudice to the quality of the education, its suitability regarding the modernisation of the Armed Forces, and its ability to deliver within a framework of NATO and EU cooperation (Borges, 2003; 2004; 2005).

The Bologna Process led the HEME and, in particular, the Naval Academy, the Military Academy and the Air Force Academy to adapt quickly their cycle of studies¹⁴ and their structures to keep up with their civilian counterparts, bearing in mind their own specificities.

Later, the structural reform “*Defesa 2020*” established lines of action for the implementation, beginning in the 2014-2015 academic year as a transition phase, of a new governance model for the HEME that (starting in 2016) would lead to the establishment of *the Military University Institute*¹⁵ (MUI) succeeding the Institute of Superior Military Studies. The MUI would aggregate under its umbrella the Institute of Superior Military Studies and the Naval Academy, Military Academy (Army), and Air Force Academy¹⁶.

The advantages of taking these steps were:

- Doctrines unification;
- Rational management of human, material and financial resources;
- Ability to develop closer relations among military officers from different services;
- More independence for the Armed Forces regarding the education programs for its officers;
- Academic and administrative autonomy regarding studies and opinions of technical-military nature.

---

14 From a five-year undergraduate degree to a five-year integrated master’s degree.

15 Liable to the Chief of the General Staff of the Armed Forces.

16 Ultimately, the result of the working groups in charge of implementing the reforms would lead to the preservation of autonomy of the former HEME from the three branches and *the Institute of Superior Military Studies*.

The creation of a common governance committee for the establishment of the MUI, was a significant step because it allowed for working on important aspects such as:

- Updating the status of every teacher and a student in the Armed Forces and Gendarmerie;
- Harmonising the study cycles that were not integrated into the MHES and establishing a postgraduate study in the military sciences;
- Regulating the legislation which attributed the degree of a “Specialist”, the legislation regarding the employment of teachers and the evaluation of their performance, among regulating other relevant legislation;
- Sharing facilities;
- Creating a pool of teachers who helped to rationalize human resources and money.

Joint education and national security - a slow train coming?

At the present time, there is no public debate in Portugal regarding the establishment of a national defence university, nor does it seem that there will be one in the near future. This might be explained due to historical and functional reasons, as Portugal is a small country, and the legal structures that bridge the application of the military and security forces have already been established. The lack of interest from higher ranks and the high fragmentation level of security forces and intelligence services in Portugal are just another obstacle in this process, which makes it a sensitive issue among the security forces.

On the military side of things, the MHES has undergone significant changes over the last few years. Those changes were introduced through stable and gradual steps concerning its specificity and the quality of teaching, fitting it into the civilian teaching system and adapting it to the new reality and missions in charge of the Armed Forces and the Gendarmerie.

Despite the pressure that the Bologna Process imposed and the financial restraints, the reform of the MHES has been an opportunity to adapt the

military to the new paradigm shift. In this process the creation of a common governance committee was crucial because it alleviated the transitional process and helped to establish the foundations for today's MHES in Portugal. Currently, one can say that the different structures that the MUI has under its domain still benefit from the great autonomy and have a lot of redundant structures regarding the Naval Academy, the Military Academy and the Air Force Academy which could even be improved in the future.

The evolution of the MHES in Portugal has been welcome and was taken very responsibly concerning the different institutions it represents. Although there is a lot more to be done, the essential structures and means of cooperation are established. It means that only the future will show us the good and the bad from the model implemented in Portugal. Also, the sharing of wisdom, methodology, teachers, students and facilities will allow for guaranteeing the quality of the education provided but also will save human and financial resources and hence train future officers with greater capability of conception, innovation, and critical analysis, without neglecting military values and the centennial history of the institutions that help to represent Portugal.

Recommendations: lessons identified from Portugal

In conclusion, we wish to emphasise a few recommendations regarding the further development of the education for the armed forces and national security in Croatia:

- Take gradual steps towards increasing the scope and the quality of teaching, aligning it with the civilian teaching methods and adapting it gradually to changing requirements from the security environment. This process usually starts down on the ground, due to the lack of policy from above (bottom-up approach).
- Consider whether Croatia needs the establishment of one (unified) institution, a national defence university, which can encompass all educational requirements of a national security. For the first stage, the decision makers may focus more on the improvement of education for the armed forces. Some steps could be to produce

a three-level degree education system, aligned with the Bologna Process that allows exchanging knowledge and experience with allies, adapt to contemporary security challenges, strengthen the relationship between the armed forces and society, alongside with further investment in science, research and development.

- Exercise the prudent management of human, material and financial resources to progress further toward the goals of expanding the scope of education. Thus, a more suitable option for Croatia at this moment could be an educational system for the armed forces that correspond to the Portuguese MUI. Its mission to develop teaching activity, research, community support, cooperation, and exchange with the intent to train career officers offers services similar to those identified in the proposed Croatian *Concept of Education for the Armed Forces 2017*.
- Analyse the presented Portuguese MHES case study and consider certain segments that could be applied in Croatia. However, the direct application of Portuguese MHES in Croatia would be currently impossible. Considering the role of the Ministry of Education in the development of the Portuguese military education system, application of the whole Portuguese Military Higher Education System would require a radical change of legislation and structures of the defence sector.
- Create a study group as an opportunity and forum in which selected members of the armed forces and government bodies would discuss future challenges and opportunities regarding the education reform in the domain of national security. The proposed study group could enhance the transformation process for education by establishing a solid ground for implementing future concepts, ideas and assess the evolution based on established parameters and goals.

In general, although two countries, Croatia and Portugal, share many similarities the education models for military and national security, due to a different tradition and circumstances, are entirely different. Portugal's model may offer some essential qualities to be considered in the development of the Croatian education model, but it cannot be literally translated.

Literature:

Assembleia da República (2005) *Constituição da República Portuguesa VII Revisão Constitucional*. Available at: <https://www.parlamento.pt/Legislacao/Paginas/ConstituicaoRepublicaPortuguesa.aspx> [Accessed: January 26, 2018]

Barić, R. and Smiljanić, D. (2017) Obrazovanje za potrebe OSRH – obrazovanje za potrebe nacionalne sigurnosti RH. *Strategos*. 1(2), 105 – 110.

Borges, J.J.B.V. (2003) A reforma do Ensino Superior Militar em Portugal. *Revista Militar*. Janeiro 2003, 47–78.

Borges, J.J.B.V. (2004) Subsídios para um Novo Modelo de Ensino Superior Militar em Portugal. *Nação e Defesa*. 107–2ª Série, 115–143.

Borges, J.J.B.V. (2005) Subsídios para a Reforma do Ensino Superior Militar em Portugal. *Revista Militar*. Maio 2005, 465–512.

Bures, O. and Pernica, B. (2016) Pluralization of Security Education in the Czech Republic. *Problems of Post-Communism*. 65(3), 1–13.

Cordis.europa.eu (2014) *Final Report Summary - EUROMITE (The Europeanization of Military Training and Education)*. Community Research and Development Information Service. Available from: http://cordis.europa.eu/result/rcn/148694_en.html [Accessed: September 26, 2017]

Cordis.europa.eu (2015) *Europeanisation of military training and education*. Community Research and Development Information Service. Available from: http://cordis.europa.eu/result/rcn/151042_en.html [Accessed: June 8, 2017]

Croatian Parliament (2014) Dugoročni plan razvoja Oružanih snaga Republike Hrvatske za razdoblje od 2015. do 2024. godine. *Narodne novine*. 151(2014).

Croatian Parliament (2017a) Zakon o sustavu domovinske sigurnosti. *Narodne novine*. 108(2017).

Croatian Parliament (2017b) Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske. *Narodne Novine*. 73(2017).

- Flyvbjerg, B. (2006) Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*. 12(2), 219 - 245.
- Fpzg.hr (2018) *Odsjeci Fakulteta*. The Faculty of Political Science in Zagreb. Available from: https://www.fpzg.unizg.hr/o_nama/odsjeci [Accessed: March 19, 2018]
- Fraga, L.M.A. de (Coronel) (2003) Universidade das Forças Armadas e Ensino Superior Militar. *Revista Militar*. Agosto/Setembro 2003, 771-790.
- Gerring, J. (2004) What Is a Case Study and What Is It Good for? *American Political Science Review*. 98(2), 341 - 354.
- Governo de Portugal (2013) *Conceito Estratégico de Defesa Nacional*. Available from: <https://www.portugal.gov.pt/pt/gc21/area-de-governo/defesa-nacional/informacao-adicional/conceito-estrategico-de-defesa-nacional.aspx> [Accessed: March 19, 2018]
- Kalu, N.K. (2008) Bridging the Divide: An Integrated Model of National Security Education for a New Era of International Governance. *The American Review of Public Administration*. 38(1), 80 - 99.
- Lijphart, A. (1971) Comparative Politics and the Comparative Method. *The American Political Science Review*. 65(3), 682 - 693.
- Ministério da Defesa Nacional (2015) Decreto-lei n.º249/2015.
- Moreira, A. (2001) A natureza das Forças Armadas e a Reforma do Ensino Militar. *Nação e Defesa*. 98(2), 73-84.
- Paile-Calvo, S. (2016) *From European mobility to military interoperability: exchanging young officers, knowledge and know-how*. Luxembourg, Publications Office of the European Union.
- Paulo, J.S. (2002) Universidade das Forças Armadas. *Revista Militar*. Dezembro 2011, 953-970.
- Sabatier, P.A. (1986) Top-Down and Bottom-Up Approaches to Implementation Research: A Critical Analysis and Suggested Synthesis. *Journal of Public Policy*. 6(1), 21-48.

Santos, L. dos (General) (2002) Racionalizar o Ensino Superior Militar. *Diário de Notícias*. p.12, 2 de setembro de 2012.

Sookermany, A.M. (2017) Military Education Reconsidered: A Postmodern Update. *Journal of Philosophy of Education*. 51(1), 310 – 330

Smiljanić, D. (ed.) (2017) *Koncept obrazovanja za potrebe OS RH 2017 - prijedlog*. Zagreb, Centar za obrambene i strateške studije „Janko Bobetko”, Hrvatsko vojno učilište “Dr. Franjo Tuđman”.

Thomas, T. and Gentzler, K. (2013) Symposium: the imperative of education. *Journal of Leadership Studies*. 6(4), 66 – 70.

Vieira, G. de S.B. (Tenente-General) (2001) Que modelo de Militar para a nova Arte de Guerra e Paz. *Revista Militar*. Verão 2001, 33-48.

Vieira, G. de S.B. (Tenente-General) (2002) Modelos de Sistemas de Ensino Universitário Militar. *Revista Militar*. Junho/Julho 2002, 483-492.

About authors:

Nikola Novak (nnkai@iscte-iul.pt), PhD Student of History, Studies of Security and Defense at Portuguese Military Academy / ISCTE – University Institute of Lisbon.

Tiago David Henriques Silva (tiago_david_silva@iscte-iul.pt) PhD Student of History, Studies of Security and Defense, Portuguese Military Academy / ISCTE – University Institute of Lisbon.

Prikaz skripte

Mladen Pahernik

Marko Zečević. 2017. *Uvod u vojnu geologiju*. Zagreb, Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“. 57 str. (ISBN 978-953-193-154-0)

Skripta *Uvod u vojnu geologiju* predstavljaju važno vojno stručno djelo jer se prvi put u hrvatskoj vojnoj literaturi obrađuje problematika vojne geologije i njezin utjecaj na vojno djelovanje, uglavnom u području roda inženjerije. Autor vrlo stručno i cjelovito daje prikaz vojnogeoloških značajka zemljišta i njihov utjecaj na kvalitetu vojnog utvrđivanja i prohodnosti te najsloženije taktičke zadaće, nasilnog prijelaza rijeke i desantnih operacija. Posebna je vrijednost djela autorova analiza pojedinih vojnih operacija i utjecaj geoloških obilježja zemljišta na njihov ishod.

Skripta su podijeljena na deset tematskih cjelina, uz popis korištene literature i pojmovnik koji dodatno opisuje osnovne pojmove iz područja vojne geologije. U uvodnom poglavlju autor nas na zanimljiv način uvodi u problematiku i važnost vojne geologije kroz definiciju, povijesni pregled te njezin značaj i ulogu na taktičkoj, operativnoj i strateškoj razini provedbe vojnih operacija. Analizirajući ulogu vojne geologije unutar suvremene doktrine centraliziranoga mrežnog ratovanja, autor ističe kako u suvremenom ratovanju većina informacija ima prostornu dimenziju. Time ističe činjenicu kako kvalitetno prikupljanje i analiza prostornih podataka (s naglaskom na geološku podlogu) te distribucija dobivene geoinformacije danas daje važnu informacijsku prednost pred protivnikom. Nakon uvoda slijede stožerna poglavlja skripata koja obrađuju temeljne aspekte primjene vojne geologije u provedbi vojnih operacija. Tu autor ubraja utvrđivanje, nasilni prelazak (forsiranje) preko rijeke, prohodnost (tenkoprohodnost) zemljišta i desantne (pomorske) operacije. Svako poglavlje popraćeno je

većim brojem povijesnih crno-bijelih fotografija, odnosno autorovih crteža i skica, koje olakšavaju i jasno vizualno nadopunjuju iznesenu problematiku. Tako se u poglavlju Utvrđivanje metodički pristupa iznošenju problematike, prvo kroz povijesni prikaz, zatim kroz opis pojma i cilja utvrđivanja te povezivanje utvrđivanja s temeljnim taktičkim zadaćama u obrambenim i napadnim operacijama. Na sličan način autor nas vodi i kroz ostala poglavlja ovih skriptata. Kako se ne bi zadržao samo na iznošenju teorijskih elemenata pojedinog segmenta opisanih vojnih operacija, autor nakon svakog ključnog poglavlja daje određenu vlastitu analizu utjecaja geološke građe terena na taj segment provedbe vojne operacije. Pritom moramo istaknuti analizu utjecaja geološke građe terena na prohodnost u Trećoj bitki kod Ypresa 1917. godine s nepovoljnim sastavom tla u obliku „glinenog pokrivača”, koji je negativno utjecao na kretanje i manevar borbenih postrojba, ali i na transport (logistiku) kamionima i konjskim zaprekama, koje su svakako utjecale na ishod borbenih djelovanja. Uz to svakako valja izdvojiti i analizu utjecaja geološke građe i geomorfologije otoka Iwo Jima na vojne operacije 1945. godine. U njemu autor vrlo detaljno raščlanjuje širi spektar vojnoprstornih čimbenika koji su utjecali na ishod operacije, odnosno kako je kriva procjena američkih planera o prostornim obilježjima otoka utjecala na odstupanje u dinamici iskrcavanja i zauzimanja otoka između prvotnog plana i same provedbe vojne operacije. U završnom poglavlju autor se okreće suvremenom konceptu centraliziranog mrežnog ratovanja i značenju vojne geologije unutar njega. Pri tome se dotiče i važnosti geoinformacijskih sustava u prikupljanju, analizi i distribuciji, među ostalim i geoloških podataka koji su potrebni za kvalitetu vojno odlučivanje na svim razinama provedbe borbenih, ali i neborbenih zadaća oružanih snaga.

Skripta *Uvod u vojnu geologiju* autora dr. sc. Marka Zečevića svakako zaslužuju pohvale i mišljenja smo kako ih je moguće koristiti ne samo za potrebe vojne izobrazbe nego i kao štivo za širu zainteresiranu javnost. Proširivanjem rukopisa u kojem bi se detaljnije razradila teorijska osnova vojne geologije te njezina primjena i utjecaj na ishod i u povijesnim i u suvremenim vojnim operacijama, mogli bismo dobiti koristan vojni udžbenik sa širokom primjenom u vojnom školstvu na svim razinama izobrazbe.

Sažetak sa skupa

Deseti svjetski kongres o kemijskoj, biološkoj, radiološkoj i nuklearnoj znanosti i nadzoru posljedica

Valentina Ključarić

Pod pokroviteljstvom Vlade Republike Hrvatske održan je od 2. do 6. rujna 2018. godine Deseti svjetski kongres o kemijskoj, biološkoj, radiološkoj i nuklearnoj (KBRN) znanosti i nadzoru posljedica u „Hotelu Croatia“ u Cavtatu. U sklopu kongresa od 3. do 4. rujna 2018. godine provedena je radionica pod nazivom „Stanje sustava nuklearne, radiološke, kemijske i biološke obrane u sustavu domovinske sigurnosti Republike Hrvatske“ na kojoj su sudjelovali i predstavnici ustrojstvenih jedinica MORH-a i OSRH-a (roda NBKO i zdravstvene službe).

Organiziranjem svjetskih kongresa o kemijskoj, biološkoj, radiološkoj i nuklearnoj – KBRN znanosti i nadzoru posljedica, na kojima su razmatrane važne teme koje se odnose na prijetnje, izazove i rizike, kao i na normativno-pravna i praktična pitanja i operativnu praksu u području KBRN obrane, Republika Hrvatska je postala važan čimbenik u ovom području na svjetskoj razini.

Sagledavajući širi kontekst nacionalne sigurnosti, prepoznata je činjenica da je problematika vezana za KBRN opasnosti do sada već razmatrana na globalnoj razini, ali nije dostatno prepoznata na razini razvoja potrebnih sposobnosti niti implementirana na nacionalnoj razini u Republici Hrvatskoj. Proširenje programa kongresa s radionicom pod nazivom „Stanje sustava nuklearne, radiološke, kemijske i biološke obrane u sustavu domovinske sigurnosti Republike Hrvatske“, koja je bila zatvorenog tipa, uz sudjelovanje samo hrvatskih predstavnika, imalo je za cilj analizirati KBRN prijetnje i rizike te konstruktivno raspravljati o mjestu, ulozi i zadaćama tijela iz sustava domovinske sigurnosti.

Kongres je otvorio potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske i ministar obrane Damir Krstičević, a kongresu su prisustvovali i pomoćnik ministra unutarnjih poslova Damir Trut, ravnatelj DUZS-a Dragan Lozanić, predsjednik CSCM-a Ed Locke, vojni izaslanik SAD-a u RH brigadir Robert Mathers i mnogi drugi uvaženi gosti.

Potpredsjednik Vlade RH i ministar obrane Damir Krstičević u svom je pozdravnom i uvodnom govoru istaknuo da je upravo uspostava i razvoj sustava domovinske sigurnosti jedan od strateških ciljeva iz nove Strategije nacionalne sigurnosti¹, koju je Vlada RH donijela u srpnju 2017. te je naglasio važnost implementacije Zakona o sustavu domovinske sigurnosti² i u području KBRN obrane.

Kao predsjednik Koordinacije za sustav domovinske sigurnosti, ministar obrane Damir Krstičević održao je predavanje na temu Koncept sustava domovinske sigurnosti Republike Hrvatske u odgovoru na suvremene prijetnje. Ministar Krstičević, ujedno počasni direktor ovogodišnjeg kongresa, naglasio je kako je pravi odgovor na suvremene prijetnje sustavno upravljanje sigurnosnim rizicima. Govorio je o aktualnim sigurnosnim izazovima, upravljanju sigurnosnim rizicima te konceptu i razvoju sustava domovinske sigurnosti u Republici Hrvatskoj.

Govoreći o KBRN prijetnjama, ministar Krstičević istaknuo je da proces smanjenja rizika povezanih s KBRN prijetnjama, u našim uvjetima, ponajprije znači uključivanje i sinergiju svih sastavnica sustava domovinske sigurnosti te je pojasnio njihovu ulogu u tom sustavu: Ministarstvo unutarnjih poslova nadležno je za obranu i zaštitu od terorizma, Ministarstvo zdravstva za zdravstveno zbrinjavanje u slučaju KBRN napada ili nesreće, Ministarstvo poljoprivrede za otklanjanje posljedica napada koje utječu na životinje i biljni svijet, Ministarstvo zaštite okoliša za otklanjanje posljedica zagađenja okoliša, Ministarstvo obrane sa svojim sposobnostima za zaštitu i otklanjanje posljedica KBRN napada, Sigurnosno-obavještajna agencija za otkrivanje potencijalnih napadača, Državna uprava za zaštitu i spašavanje za civilnu

---

1 Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske. NN 73/2912, od 26. srpnja 2017.

2 Zakon o sustavu domovinske sigurnosti. NN 108/17, od 16. studenoga 2017.

zaštitu, Državni zavod za radiološku i nuklearnu sigurnost za pravnu, normativnu i stručnu potporu, a Državni hidrometeorološki zavod za praćenje hidroloških i meteoroloških procesa.

U uvodnom dijelu kongresa svoje sposobnosti u obrani od suvremenih KBRN prijetnji prezentirao je i ravnatelj Državne uprave za zaštitu i spašavanje (DUZS), ravnateljica Državnog hidrometeorološkog zavoda koja je govorila o utjecaju hidrometeoroloških prilika na KBRN prijetnje, a skupu se pozdravno obratio i vojni izaslanik SAD-a u RH brigadir Robert Mathers.

U nastavku kongresa održana je radionica pod nazivom Stanje sustava nuklearne, radiološke, kemijske i biološke obrane u sustavu domovinske sigurnosti Republike Hrvatske, koja je bila zatvorenog tipa uz sudjelovanje samo hrvatskih predstavnika. Radionicu je vodio direktor radionice, pomoćnik ministra unutarnjih poslova dr. sc. Damir Trut. U sklopu radionice održane su prezentacije predstavnika institucija sustava domovinske sigurnosti te konstruktivna rasprava. Direktor radionice, pomoćnik ministra unutarnjih poslova dr. sc. Damir Trut upoznao je nazočne s odlukom Vlade RH za ustrojavanjem ravnateljstva civilne zaštite unutar organizacijske strukture MUP-a, a navedeno bi ravnateljstvo činile dosadašnje samostalne cjeline: Državna uprava za zaštitu i spašavanje, Hrvatski centar za razminiranje, Agencija za prostore ugrožene eksplozivnom atmosferom i Državni zavod za radiološku i nuklearnu sigurnost. Svrha je ustrojavanja ravnateljstva civilne zaštite implementacija i operacionalizacija Koncepta domovinske sigurnosti jer se postiže definiranost nadležnosti i zadaća, interoperabilnost te usklađenost zakonske regulative koja je nužna za operacionalizaciju sustava domovinske sigurnosti.

Svoje sposobnosti za djelovanje u slučaju KBRN ugroza prezentirali su: dr. sc. Alemka Markotić, podpredsjednica Hrvatskog društva za biosigurnost i biozaštitu i ravnateljica Klinike za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“, mr. sc. Mario Medić, predstavnik Državnog zavoda za radiološku i nuklearnu sigurnost, koji je stavio naglasak na nužnost prilagodbe zakonske regulative ulaskom DZRNS-a u Ravnateljstvo civilne zaštite, mr. sig. Mladen Boričević, predstavnik Civilne zaštite u DUZS-u, koji je prezentirao trenutne dekontaminacijske mogućnosti civilne zaštite.

Dr. sc. Alemka Markotić prezentirala je mogućnosti Klinike za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“ u tretiranju oboljelih od infektivnih bolesti, kao i znanstvene rezultate istraživanja biougroze pojedinih dijelova Republike Hrvatske. To su iznimno važni podatci za institucije sustava domovinske sigurnosti, posebno za MORH i MUP.

U posljednjem dijelu radionice prezentacije su održali predstavnici ustrojstvenih cjelina MORH-a (brg Mario Gjurić) i Oružanih snaga Republike Hrvatske (brg Slobodan Kratohvil, pk Mario Fintić i dr. sc. pk Valentina Ključarić) koji su upoznali nazočne s trenutnim sposobnostima OSRH-a u NBKO području. Prezenterer su prisutne informirali i o preuzetim obvezama RH u tom području, koje nisu isključivo obveze Ministarstva obrane RH, odnosno OSRH-a, već za implementaciju zahtijevaju sinergiju svih institucija sustava domovinske sigurnosti.

Nakon prezentacija vođena je rasprava, a izneseni stavovi bili su temelj za oblikovanje zaključaka radionice. Glavni naglasci u raspravi bili su:

- Potrebno je više komunikacije među institucijama koje su uključene u sustav domovinske sigurnosti kako bi se sagledale trenutne sposobnosti, razvoj i dostizanje traženih sposobnosti te izbjeglo razvijanje dvostrukih sposobnosti koje su potrebne za odgovor na KBRN prijetnje.
- Boljom organizacijom potrebno je postići sinergiju djelovanja (primjer je novoformirano vatrogasno zapovjedništvo u Divuljama).
- Potrebno je razmjenjivanje informacija o opremanju sredstvima za KBRN obranu s ciljem standardizacije, ne samo s obzirom na vrste sredstava, već i procedura u njihovom korištenju, što bi pridonijelo postizanju interoperabilnosti i olakšalo zajedničku obuku, vježbe i djelovanje.
- Potrebno je detaljnije upoznati MUP RH, kao nositelja ustrojavanja Ravnateljstva civilne zaštite, o međunarodno preuzetim obvezama RH, koje se odnose i na strukture koje ulaze u sastav Ravnateljstva koje se ustrojava.
- Potrebno je potpisivanjem sporazuma o suradnji uvezati institucije sustava domovinske sigurnosti i potaknuti ih na međusobnu suradnju i razmjenu informacija.

Drugi dan radionice održana je kongresna vježba Prvi odgovor na radiološku prijetnju kroz sustav domovinske sigurnosti na kojoj su sudjelovali predstavnici DUZS-a, Protueksplozijske službe MUP-a i vatrogasci, a prezentirane su sposobnosti djelovanja u uvjetima radiološke kontaminacije.

Održana je i radionica Privredni sektor u sustavu domovinske sigurnosti. Glavni je naglasak stavljen na zaključak o tome da je komunikacija i razmjena informacija s krajnjim korisnicima temelj za razvoj obrambene industrije.

Radionica Stanje sustava nuklearne, radiološke, kemijske i biološke obrane u sustavu domovinske sigurnosti Republike Hrvatske, koja je održana u sklopu Desetog svjetskog KBRN kongresa važan je korak u prepoznavanju i definiranju postojećih sposobnosti u području KBRN obrane na nacionalnoj razini u Republici Hrvatskoj, mogućnosti sinergije institucija u sustavu domovinske sigurnosti, kao i povezivanju i boljem korištenju sposobnosti.

Radionica svojim zaključcima u velikoj mjeri pridonosi operacionalizaciji Koncepta sustava domovinske sigurnosti, upravo kroz povezivanje institucija, razmjenu informacija, postizanje sinergije i inetroperabilnosti u slučaju potrebe djelovanja u KBRN opasnostima.

O autoru:

Dr. sc. **Valentina Ključarić** (valentina.kljucaric@morh.hr) djelatnica je Centra za obrambene i strateške studije „Janko Bobetko“ na Hrvatskom vojnom učilištu „Dr. Franjo Tuđman“ u Zagrebu. Voditeljica je NBK laboratorija. Predavač je i suradnik na više kolegija na Vojnim studijima na HVU-u. Područja istraživačkog rada na koja je usmjerena obuhvaćaju područje kemije – organska sintetska kemija u području razvoja novih metalnih kompleksa makrocikličkih molekula (makrocikličkih konjugata) i mogućnost njihove biološke i biokemijske primjene, kao i razvoju metoda detekcije i identifikacije prekursora i toksičnih industrijskih tvari koje su važne u području KBRN obrane.

Sažetak sa skupa

---

12. konferencija o operacijskim istraživanjima i analizi NATO-a i 42. sastanak Panela za analize i studije obrambenih sustava Organizacije za znanost i tehnologiju (STO) NATO-a

Marko Zečević i Andrija Kozina

Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“ ove je godine bilo domaćin 12. konferencije o operacijskim istraživanjima i analizi NATO-a. Konferencija je održana u hotelu Sheraton u Zagrebu 15. i 16. listopada 2018. u organizaciji Savezničkog zapovjedništva za transformaciju (ACT) NATO-a i Organizacije za znanost i tehnologiju (STO) NATO-a. Konferenciju su otvorili dr. sc. Thomas Killion, glavni znanstvenik NATO-a (NATO Chief Scientist), u ime organizacije NATO STO, i dekan Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“ brigadir Slobodan Čurčija, u ime države domaćina Konferencije.

Na Konferenciji je sudjelovalo više od 120 znanstvenika iz država članica NATO saveza. Tema ovogodišnje Konferencije bila je suočavanje s izazovima u pogledu složenosti u operacijama NATO-a u konfliktnom i narušenom okruženju (engl. *Tackling Complexity in NATO Operations in Contested and Degraded Environments*). Izlaganja na Konferenciji obuhvaćala su teme kao što su kibernetičke operacije, logistika i inovativni pristupi analizi vojnih igara (engl. *Analytical Wargaming*).

Osim sudjelovanja u tematskom dijelu Konferencije, sudionici su imali priliku upoznati se s alatima kao što su: SIMUL8 (snažan, intuitivan simulacijski softver kojim se svatko može koristiti za brzo dobivanje rezultata, poboljšanje postupaka, povećanje učinkovitosti i smanjenje troškova) i AltA (široko primjenjiva tehnika kojom se podržavaju neovisno, kritičko razmišljanje i alternativna stajališta za pružanje podrške odlučivanju).

Sudjelovanjem na takvim znanstvenim konferencijama zaposlenicima Hrvatskog vojnog učilišta omogućuje se praćenje trendova u području vojnih i obrambenih znanosti na globalnoj razini. U okviru Konferencije održano je predstavljanje časopisa *Strategos*.

Slika1. Predstavljanje hrvatskog znanstvenog časopisa *Strategos* u okviru 12. konferencije o operacijskim istraživanjima i analizi (s desna na lijevo: brigadir Andrija Kozina (HVU), dr. sc. Thomas Killion (NATO STO), brigadni general Poul Primdahl (NATO ACT), brigadni general Armin Fleischmann (Njemačka), brigadir mr. sc. Slobodan Čurčija (HVU), pukovnik dr. sc. Marko Zečević (HVU)).

U istom tjednu, neposredno nakon Konferencije, od 17. do 19. listopada 2018. održan je 42. sastanak Panela za analize i studije obrambenih sustava (SAS), koji su organizirali Organizacija za znanost i tehnologiju (STO) NATO-a i ovogodišnji domaćin Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“. Konferenciju su otvorili voditeljica Panela Ana Barros u ime organizacije NATO STO i nacionalni predstavnik u organizaciji NATO STO brigadir Frano Tokić iz Sektora za naoružanje Ministarstva obrane Republike Hrvatske, u ime države domaćina. Na Panelu je sudjelovalo 50-ak predstavnika iz država članica NATO saveza.

Hrvatski predstavnik na Panelu bio je pukovnik dr. sc. Marko Zečević iz Centra za obrambene i strateške studije Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“. Djelovanje Panela obuhvaća izradu analize i studija te razmjenu informacija koje se odnose na istraživanje razvoja i poboljšanja (operativnih) sposobnosti uporabom novih tehnologija, novih oblika organizacije i novih operativnih koncepata.

Slika 2. Poslovni sastanak Panela SAS organizacije NATO STO

Primjena operacijskih istraživanja i analiza u NATO-u u najvećem je dijelu u nadležnosti Panela SAS Organizacije za znanost i tehnologiju NATO-a. Operacijska istraživanja i analize obuhvaćaju razvoj matematičkih modela, statističkih analiza, simulacija i analitičkog razmišljanja te njihovu primjenu u svrhu razumijevanja i poboljšanja poslovanja u stvarnom svijetu. Ujedno je važna činjenica da je to način razmišljanja i primjene tehničkog i racionalnog procesa u pogledu poimanja problema, izbora, ishoda i rizika. Operacijska istraživanja disciplina je koja je proizašla iz ulaganja zajedničkog napora

znanstvenika u rješavanje operativnih i taktičkih pitanja njihovih država (članica Saveza) tijekom Drugog svjetskog rata. Danas se operativno istraživanje i analize poslovanja primjenjuju na različitim razinama odlučivanja, od stvaranja međunarodne politike do razvoja obrambenih sposobnosti. Temeljni pristupi u operativnim istraživanjima i analizi jesu analiza i procjene, predviđanja i statistika, optimizacija, simulacija, stabla odlučivanja, dijagrami utjecaja i grafički prikaz grana, morfološka analiza i vizualizacija podataka.

Misija je Panela provesti studije i analize operativne i tehnološke prirode te promicati razmjenu i razvoj metoda i alata za operativnu analizu problema obrane. Glavne istraživačke aktivnosti Panela SAS jesu sljedeće:

- procjena povezanosti tehnologije i operacija kroz prizmu znanosti i tehnologije
- izrada analiza i preporuka za poboljšanje operativne učinkovitosti i troškova snaga i sustava
- razvijanje metoda (alata) kojima se omogućuje znanstvena potpora odlučivanju.

U okviru programa Panela sudionici su posjetili Muzej Domovinskog rata i tvornicu vatrenog oružja HS Produkt u Karlovcu. Takva društvena događanja pomažu u izgradnji povezanosti Panela, a ovom prilikom sudionicima je omogućeno da upoznaju dio hrvatske povijesti koji se odnosi na Domovinski rat i tehnološka dostignuća hrvatske obrambene industrije u području proizvodnje modernog pješačkog naoružanja i vojne opreme.

Oba su događanja bila iznimno uspješna, na veliko zadovoljstvo sudionika i uz pohvale organizacija NATO ACT i NATO STO državi domaćinu i Hrvatskom vojnom učilištu „Dr. Franjo Tuđman“.

O autorima:

Andrija Kozina (andrija.kozina@morh.hr), brigadir, časnik za znanost i razvoj u Centru za obrambene i strateške studije „Janko Bobetko“ na Hrvatskom vojnom učilištu „Dr. Franjo Tuđman“, Ilica 256b, Zagreb, Republika Hrvatska. Predavač je i suradnik na predmetu Vojna pedagogija na

Vojnim studijima Hrvatskog vojnog učilišta i član NATO Defence Education Enhancement Program (DEEP) tima. Područja interesa i istraživačkog rada su profesionalno vojno obrazovanje, suvremene metode poučavanja, razvoj kurikuluma, interkulturalizam, mješovito poučavanje (Blended learning), andragogija i cjeloživotno učenje.

Dr. sc. Marko Zečević (marko.zecevic@morh.hr), pukovnik, časnik za znanost i razvoj u Centru za obrambene i strateške studije „Janko Bobetko“ na Hrvatskom vojnom učilištu „Dr. Franjo Tuđman“, Ilica 256b, Zagreb, Republika Hrvatska. Predavač je i suradnik na predmetima Opća taktika i Geoinženjerstvo na Vojnim studijima Hrvatskog vojnog učilišta. Naslovni je sveučilišni predavač Rudarsko-geološko-naftnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (područje: Tehničke znanosti, polje: Rudarstvo, nafta i geološko inženjerstvo, grana: Geološko inženjerstvo). Predstavnik je Republike Hrvatske (Principal panel member) u Panelu za analize i studije obrambenih sustava Organizacije za znanost i tehnologiju (STO) NATO-a. Područja interesa i istraživačkog rada su geologija nafte i plina, vojna geologija, opća taktika, operativno umijeće (prostor kao operativni faktor), te analize i studije obrambenih sustava.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

Strategos is an international interdisciplinary journal publishing contributions in English and Croatian. Contributions written in Croatian should have an abstract written in both Croatian and English. Contributions should be written clearly and simply so that they are accessible to readers in different disciplines and to readers for whom English is not their first language. Essential but specialised terms should be explained concisely but not didactically.

Types of Contributions Published

- Original scientific papers
- Scientific reviews
- Preliminary reports
- Professional papers
- Professional reviews
- Other types of contributions, including book reviews, perspectives, opinion articles, commentaries and replies, symposium pieces, interviews and annotated bibliographies.

Manuscript Submission Guidelines

Manuscript Formatting Guide

When preparing the manuscript, it can be most easily formatted by typing the text directly into the Manuscript Formatting Guide (provided on the *Strategos*' website: http://strategos.morh.hr/en_US/). *Strategos* uses the Harvard Referencing System. For details please use the following link: <http://www.imperial.ac.uk/admin-services/library/learning-support/reference-management/harvard-style/>.

Submission

Manuscripts prepared in accordance with the Manuscript Formatting Guide should be submitted directly by e-mail, at editor.strategos@morh.hr. In case this is not possible, manuscripts may also be submitted by regular mail, in electronic format, on CD or DVD.

Forms and declarations

During submission, authors are required to agree to the Statement of Compliance, confirming that the work as submitted has not been published or accepted for publication, nor is being considered for publication elsewhere, either in whole or substantial part; the work is original and all necessary acknowledgements have been made; all authors and relevant institutions have read the submitted version of the manuscript and approve its submission; all persons entitled to authorship have been so included; the work does not violate any copyright or other proprietary rights; the authors have strictly respected scientific methodology regarding citations and quoting sources of other copyright owners; all work conforms to the legal requirements of the country in which it was carried out, and to the ethical requirements of the Committee on Publication Ethics (COPE); and the authors have ensured that the submitted manuscript does not contain (except on the title page) any information that could reveal the identity of the author(s) and compromise the anonymity of the review process. The Statement of Compliance is included within the Manuscript Formatting Guide.

When the manuscript is accepted for publishing in *Strategos*, authors are required to sign the Copyright Assignment form, which is available at the *Strategos*' webpage. The form has to be downloaded and completed before publication.

Review process

All submitted manuscripts will undergo an initial check conducted by the Editorial Board. Those deemed suitable, and assessed as likely to meet the criteria for original scientific papers, scientific reviews, preliminary reports, professional papers or professional reviews will be subject to at least two double-blind peer reviews and professional proofreading service. Other types of contributions, such as book reviews, perspectives, opinion articles, commentaries and replies, symposium pieces, interviews and annotated bibliographies, will undergo Editorial Board review only. Author(s) will be notified of review results within eight weeks.

Suitability for publishing

Strategos will publish any contribution if it falls within the scope of the journal and if it satisfies the necessary criteria for acceptance, as verified by the review process. The final decision is made by the Editor-in-Chief, taking into account the advice of the Editorial Board.

The Editor-in-Chief of *Strategos* makes his/her own independent decisions about publication, has full responsibility for the content, and is ultimately responsible for the quality of all contributions. A rejection based on the outcome of a review process will be backed up by the actual reviews, and a motivation by the Editor-in-Chief.

The Editor-in-Chief reserves the right to refuse any article, whether invited or otherwise, and to make suggestions and/or modifications before publication, particularly to ensure readability standards of the journal.

Contributions that have already been published, as well as those being considered for publication elsewhere, will not be taken into consideration for publishing in *Strategos*. If a manuscript contains, either in whole or in substantial part, already published information or a reprint of a previously published work, the author(s) need to acknowledge that fact in a cover letter to the Editorial Board and explain the reasons for such a duplication of text. If the Editorial Board discovers a case of overlapping or dual publication without a previous acknowledgement on the part of the author(s), the Editorial Board will require the author(s) to provide a detailed explanation in written form. If such an explanation is not provided, or if the Editorial Board find it inadequate, the manuscript will be rejected.

Copy editing

After a contribution has been accepted for publication, *Strategos*' Editorial Board provides detailed advice about formatting. *Strategos*' Editorial Board may also suggest revised titles and adjust the abstracts of articles so the conclusions are accessible to a broad reading audience. The Editorial Board subeditors (copyeditors) ensure overall clarity of text, figures, figure legends and captions.

The Editorial Board shall provide authors of accepted articles with proofs for the correction of printing errors. The proofs shall be returned within 14 days of submittal. The Editorial Board shall not be held responsible for errors which are the result of authors' oversights.

Publication Ethics

The opinions and views set out in the articles are those of the author(s) only and do not necessarily reflect the official opinions and views of any institution.

The Editorial Board shall take reasonable steps to identify and prevent the publication of papers where research misconduct has occurred, including plagiarism, citation manipulation, and data falsification/fabrication, among others. In no case shall the journal or its Editorial Board encourage such misconduct, or knowingly allow such misconduct to take place. In the event that the Editorial Board is made aware of any allegation of research misconduct relating to a published article, the Editorial Board shall follow Committee on Publication Ethics (COPE) guidelines in dealing with allegations.

The Editor-in-Chief, members of the Editorial Board and reviewers of *Strategos* oblige themselves to keep the content of received manuscripts confidential.

For details, please see our Publication Ethics and Publication Malpractice Statement, on the *Strategos*' website.

